

NPF-DIAGNOS

PÅ FRITIDSHEMMET

– UR ETT VÅRDNADSHAVARPERSPEKTIV

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Mona Karlsson
Aurore Nilsson

2023-LÄRFHEM-G03

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Grundlärarutbildning med inriktning mot arbete i fritidshem

Svensk titel: NPF-diagnos på fritidshemmet - Ur ett vårdnadshavarperspektiv

Engelsk titel: NPF diagnosis at the leisure center - From a guardian's perspective

Utgivningsår: 2023

Författare: Mona Karlsson och Aurore Nilsson

Handledare: Christian Rönnögård

Examinator: Marie Fahlén

Nyckelord: Fritidshem, fritidsverksamhet, NPF-diagnos, vårdnadshavare, sociokulturell teori, inkludering.

Sammanfattning

Inledning

I skolorna sker en ökning av elever med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Följande text kommer att lyfta hur vårdnadshavare till dessa barn upplever att fritidshemmen hanterar behovet av stöttning. Därav finns ett intresse av att systematiskt generera kunskaper om detta. Därtill har vi uppmärksammat brister i stöttnigen till dessa elever på fritidshemmen.

Det finns en tydlig problembild och oro hos vårdnadshavarna, då det ofta saknas resurser för att säkerställa att deras barns behov tillgodoses. Fritidshemmen ska erbjuda en verksamhet där samtliga elever ska känna sig inkluderade.

Syfte

Syftet med vår studie är att belysa i vilken omfattning vårdnadshavare till elever med en NPF-diagnos anser att deras barn är inkluderade i fritidshemmets verksamhet. Vår studie ämnar även undersöka huruvida eleven får tillräckligt med stöd och stöttning på fritidshemmet, samt att belysa och förstå vårdnadshavarnas syn på barnens välmående.

Metod

Studien genomfördes med kvantitativ metod via webbenkäter. Webbenkäterna distribuerades i Facebookgrupper för vårdnadshavare till barn med NPF-diagnos. Vi utgick från subjektivt representativt urval, där populationen var vårdnadshavare i de utvalda grupperna. Studien följer de forskningsetiska reglerna

Resultat

Resultatet visar ett stort missnöje bland vårdnadshavare till barn med en NPF diagnos då många anser att stödinsatserna för deras barn är undermålig. Majoriteten av de barn som har stöd under skoltiden tappar detta stöd när fritids börjar. Detta har en negativ påverkan på eleverna vilket i vissa fall leder till psykisk ohälsa och segregation.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.0 INLEDNING	1
2.0 SYFTE	3
2.1 Frågeställning.....	3
3.0 BAKGRUND	4
3.1 Begreppsdefinitioner	4
3.1.0 Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning	4
3.1.1 ADHD (Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder)	4
3.1.2 Autismspektrumtillstånd (AST)	5
3.1.3 Tourettes syndrom och tics.....	5
3.1.4 OCD	5
3.1.7 Särskilt stöd och extra anpassningar	6
3.1.8 Inkludering	7
4.0 TIDIGARE FORSKNING	8
5.0 TEORETISKT RAMVERK	11
5.1 Sociokulturellt perspektiv	11
5.2 Centrala begrepp i Sociokulturell teori	12
5.2.1 Proximala utvecklingszonen	12
5.2.2 Fysiska, intellektuella redskap och artefakter	12
5.2.3 Mediering.....	13
6.0 METOD	15
6.1 Metodval.....	15
6.2 Urval.....	16
6.3 Genomförande.....	16
6.4 Analys och bearbetning.....	17
6.5 Tillförlitlighet och giltighet	17
6.6 Forskningsetiska principer	17
6.6.1 Informationskravet.....	18
6.6.2 Samtyckeskravet.....	18
6.6.3 Konfidentialitetskravet	18
6.6.4 Nyttjandekravet	18
6.6.5 GDPR.....	18
7.0 RESULTAT	19

8.0 DISKUSSION	33
8.1 Resultatdiskussion	33
8.2 Metoddiskussion	35
8.3 Didaktiska konsekvenser	35
8.4 Förslag på framtida forskningsområden	36
REFERENSER	
BILAGOR	
Bilaga 1 - Informationsbrev till Facebookgrupper	
Bilaga 2 - Enkäten	

1.0 INLEDNING

I uppsatsen kommer vi fokusera på hur vårdnadshavare till barn med en NPF-diagnos uppfattar det stöd och stöttning deras barn får på fritidshemmet. Vårdnadshavarnas upplevelse är intressant att undersöka då de sannolikt är de som står närmast sina barn. Deras syn på barnets eventuella problematik kan upplevas annorlunda än vad pedagogerna i skolan gör. Det är viktigt med en god kommunikation och samsyn kring eleven för att hen ska få de bästa förutsättningarna på fritidshemmet. Vår genomgång av tidigare utgivet material på olika databaser visar att vårdnadshavarna är underrepresenterade när det gäller forskning kring deras barns välmående i fritidsmiljö. Detta kan indikera på att vårdnadshavarna erfarenhet har underskattats och därmed inte prioriterats i tidigare forskning. Vår erfarenhet av arbete i fritidshem indikerar på att det saknas resurser för att säkerställa att alla barn blir inkluderade i undervisning. Det innebär att alla barn har rätt att känna sig delaktiga och sedda i verksamheten.

Fritidshem är en verksamhet för elever i åldrarna sex till tolv år (SFS 2010:800). *Läroplanen för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet* (Skolverket 2022a) beskriver hur fritidshemmen ska anpassa undervisningen utefter elevernas behov: "Undervisningen i fritidshemmet ska stimulera elevernas utveckling och lärande, samt erbjuda eleverna en meningsfull fritid" (s. 25). All utbildning som sker i skola och fritidshem, ska enligt Skollagen (SFS 2010:800) visa hänsyn till samtliga elevers förutsättningar. Det upplevs i våra verksamheter att antalet elever med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning¹ ökar. Dessutom har fler elever fått en NPF-diagnos det senaste decenniet (Socialstyrelsen 2022). Socialstyrelsen (2022) hävdar att ökningen beror på att skola, sjukvård och allmänhet har fått mer kunskap och medvetenhet, och att diagnoskriterierna har breddats. Därtill har vi uppmärksammat brister i stödet till dessa elever på fritidshemmen. Huruvida ökningen är ett resultat av samhällsfaktorer och medikalisering är bortom intentionen med den här studien, då vår frågeställning fokuserar på vårdnadshavarna. Enligt Socialstyrelsen (2022) har cirka 6–9 % av alla barn en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. I skolan genererar det minst en elev i varje klass. Det är viktigt att stöd tillsätts direkt när behovet uppmärksammas, allt för att underlätta för eleverna (ibid.). Elever med särskilda behov behöver ofta en annan typ av undervisning, samt har andra behov än övriga elever. För att säkerställa att dessa behov blir tillgodosedda, förutsätts att det finns pedagoger med tydliga uppdrag, där elevers helhetsbehov är i fokus.

En elevassistent eller resurs ska vara behjälplig för eleven utifrån elevens behov av stöttning. Elevassistentens uppdrag och arbetsuppgifter varierar beroende på hur olika behov eleverna har. Elevassistenten bör anpassa sina arbetsuppgifter efter behoven som finns (Wallerstedt 2014). Det är fortsättningsvis läraren som har det pedagogiska ansvaret för undervisningen, men ansvaret för enskilda elever kan delegeras över till en elevassistent (Jakobsson & Nilsson 2019). Vi ser ofta att en elev har stöd av en elevassistent under skoldagen, men att assistenten slutar sin arbetsdag när fritids börjar. Förflyttningen mellan skola och fritidshem kan upplevas utmanande och påfrestande för många elever. Eleverna går från skolans inrutade schema till en verksamhet med större frihet och fler valmöjligheter. För en elev med en NPF-diagnos kan detta vara både stressfyllt och ångestladdat. Elevens energi kan vara nästintill slut och då kan ett nytt krav bli för mycket och orsaka att eleven mår dåligt (Jahn, Reuterswärd, Edfelt & Sjölund 2020).

Enligt Skolverket (2017) finns ett samhällsintresse av att belysa forskning om assistenternas vara eller icke vara i skolans verksamheter. Genom vår studie vill vi bidra till ökad förståelse

¹ Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning kommer fortsättningsvis benämnas NPF-diagnos

och även bringa klarhet i huruvida vårdnadshavarna anser det positivt med en elevassistent på fritidshemmet. I många fall är graden av elevens svårigheter avgörande i beslutsfattandet huruvida eleven är berättigad av att få en elevassistent. Vår erfarenhet från arbete i fritidshem har väckt en nyfikenhet om hur föräldrar upplever situationen kring deras barn, vilket vi vill bringa klarhet i. Oss veterligen har ingen undersökning gjorts utifrån detta perspektiv. Flertalet av de artiklar vi har läst utgår från barnets perspektiv eller personalens upplevelser.

När det saknas elevassistenter på fritidshemmen medför det att fritidslärarna får ta ansvar för samtliga elever i gruppen. Då elever med NPF ofta kräver en annan tillsyn än övriga elever, kan arbetsbördan bli stor och kvalitén på fritidshemsundervisningen bli undermålig. En elevassistent har ett specialpedagogiskt uppdrag som inte överensstämmer med fritidslärares arbetsuppgifter (Wallström 2020). När fritidslärares arbetsuppgifter ändras medför detta att övriga elever blir drabbade och får mindre av sin berättigade undervisning. I undervisningen ingår att fritidsläraren ska ge eleverna stöd och stimulans (Hippinen Ahlgren 2017). Utan en assistent i arbetslaget blir detta ett svåruppnåeligt mål då förutsättningarna ändras.

2.0 SYFTE

Syftet med vår studie är att belysa i vilken omfattning vårdnadshavare till elever med en NPF-diagnos anser att deras barn är inkluderade i fritidshemmets verksamhet. Vår studie ämnar även undersöka huruvida eleven får tillräckligt med stöd och stöttning på fritidshemmet, samt att belysa och förstå vårdnadshavarnas syn på barnens välmående.

2.1 Frågeställning

- Hur stor del av vårdnadshavarna upplever att barnet får tillräckligt med stöd och stöttning i sitt lärande på fritidshemmet?
- Hur stor del av vårdnadshavarna upplever att eleven påverkas negativt när det saknas elevassistent på fritidshemmet?
- Hur stor del av vårdnadshavarna upplever att en elevassistent hade påverkat deras barns upplevelse på fritidshemmet positivt?

3.0 BAKGRUND

I detta stycke behandlas bakgrundsfaktorer såsom tidigare forskning och begreppsdefinitioner i ämnet. Ämnet som lyfts i studien är högst relevant då forskning i området inte påträffats. Elevassistentens avsaknad på fritidshemmet kan vålla bekymmer för eleverna såsom stress och utanförskap, vilket i sin tur även kan leda till att eleven blir hemmasittare (Heyne & Rollings 2002; UR Samtiden 2018) vilket innebär att elever vägrar lämna hemmet för att gå till skolan. Trots försök har vi inte funnit någon forskning om vad vårdnadshavare till elever med en NPF-diagnos anser om fritidshemmets verksamhet. Forskningspotentialen runt fritidshemmets verksamhet verkar dock vara på uppgång. Detta eftersom intresset för fritidshemmet ökat i och med legitimationskravet, men också det svårigheter som uppstår för fritidspersonalen att utföra sitt uppdrag (Skolverket 2018). Socialstyrelsen (2022) rekommenderar att barn med en NPF-diagnos ska få stöd så tidigt som möjligt. De skriver att "rätt insatser är också viktiga för att förebygga allvarliga konsekvenser av exempelvis ADHD och autism, till exempel depression, skolfrånvaro, alkohol- och narkotikaproblem och fysiska sjukdomar". På fritidshemmen skulle de primära stödinsatserna kunna vara att en elevassistent hjälper eleven att socialisera med de andra eleverna på ett tillfredsställande sätt. Eleven ska känna sig inkluderad i gruppen och i verksamheten: "Alla som arbetar på fritidshemmet, precis som alla andra som träffar barn och ungdomar, behöver ha en funktionsförståelse" (Jahn et al. 2020, s. 20). Det innebär att all personal som arbetar på fritidshemmet behöver ha förståelse för vilka förmågor som krävs för att hantera vardagen, samt vad påföljden blir om dessa förmågor inte är fullt utvecklade.

3.1 Begreppsdefinitioner

Nedan förtydligas olika begrepp som återkommer i texten, samt beskrivning av de diagnoser som är mest förekommande i vår studie.

3.1.0 Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning

Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning är ett samlingsnamn för en del olika diagnoser och svårigheter en människa kan behöva leva med. Socialstyrelsen påvisar att cirka 6–9 % av alla barn har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, vilket ständigt ökar. I skolvärlden är de vanligaste diagnoserna ADHD och autismspektrumtillstånd (AST), men även OCD/tvångssyndrom, språkstörning, tics, dyslexi och Tourettes syndrom förekommer. Dessa är utvecklingsrelaterade funktionsnedsättningar, vilket kan påverka barnens prestation i skolan (Socialstyrelsen 2022). En funktionsnedsättning är en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell förmåga. Specialpedagogiska myndigheten (SPSM) beskriver detta: "Barn och elever med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar, såsom ADHD och autismspektrumtillstånd, tänker och uppfattar information och bearbetar sinnesintryck på ett annorlunda sätt". Skolan behöver anpassa sin verksamhet för att möta barnets behov. Det är vanligt med samvarianter och kombinationer av olika NPF-diagnoser. En återkommande variant är kombination av ADHD och autismspektrum, eller autismspektrum och språkstörning (SPSM 2022). Nedan kommer en kort beskrivning av de vanligaste formerna av NPF-diagnoser.

3.1.1 ADHD (Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder)

Det finns tre olika varianter av diagnosen ADHD. Den första innebär att barnet brister i sin uppmärksamhet, men inte är överaktivt. Den här varianten benämndes tidigare som ADD. Den andra typen innebär att barnet är hyperaktivt, men brister inte i uppmärksamhet. Den sista varianten är en kombination av de båda. Andelen barn med ADHD i Sverige beräknas till cirka 6 %. Det är fler pojkar än flickor som får ADHD, fast mörkertalet bland flickor är stort. För pojkar är det vanligast att de har hyperaktivitet och svårt med impuls kontroll (Jahn, C. et al. 2020). Flickor med ADHD har framför allt svårt att hålla uppmärksamheten och

koncentrationen (Hwang & Nilsson 2019) samt att flickor oftare får inåtvända symptom (Socialstyrelsen 2010). En elev med ADHD har svårt att bibehålla sin uppmärksamhet och reglera sina impulser. De kan vara antingen hypoaktiva eller hyperaktiva. De elever som är hypoaktiva kan upplevas som slöa och lata. De ber sällan om hjälp eller tar sällan egna initiativ. De elever som är hyperaktiva är motsatsen. De upplevs som oroliga, har mycket fart och svårt att koncentrera sig. De blir lätt rastlösa, tappar fokus och är i ständig rörelse. I en klassrumssituation kan de upplevas störande och det blir ofta rörigt runt dem. De kan ha svårt att ta till sig instruktioner och vänta på sin tur (Jahn, C. et al. 2020; Socialstyrelsen 2010, 2022). Jahn (et al. 2020) menar att på grund av att elever med ADHD har svårigheter med uppmärksamhet och impulsivitet påverkar det förmågan att fungera i vardagen. De anser även att för stort fokus läggs på att "tala om hur svårigheterna främst är miljörelaterade och på hur ouppfostrade barn och ungdomar behöver gränser" (s. 51). Detta leder i sin tur till att forskning kring vad som hjälper eleverna i skolan och på fritidshemmet, inte prioriterats.

3.1.2 Autismspektrumtillstånd (AST)

Autismspektrumtillstånd (AST) är avvikelser i centrala nervsystemet, som antingen är medfödda och/eller biologiskt betingade. Avvikelseerna leder ofta till nedsatt funktion i de kognitiva delarna i hjärnan, vilket försvårar möjligheten att ta in och bearbeta samt förstå information. Även att interagera socialt och verbalt med andra kan vara en stor svårighet (Socialstyrelsen 2010). Ett barn med autism bearbetar information från omvärlden på ett annorlunda sätt än ett barn utan NPF-diagnos. De har ofta ett upprepat och udda beteende samt har svårt att föreställa sig sådant som de inte har upplevt själva. De kan även ha svårt med förändringar eller när rutiner frångår det normala (Jahn, C. et al. 2020; Socialstyrelsen 2010). Som tidigare nämnts har autistiska barn ofta problem med det sociala samspelet. Många av dessa barn upplevs vara väldigt noggranna och uppmärksamma. De uppfattas även som ärliga, lojala och trofasta. De kan visa extrem uthållighet och komma fram till oväntade lösningar på problem. Det är inte ovanligt att ett specifikt intresse gör dem exceptionellt kunniga inom ett visst område. Enligt diagnosmanualen (DSM-5) sammanfördes Aspergers syndrom och andra autismvarianter under diagnosen *autismspektrum* (Jahn, C. et al. 2020, s. 50; Socialstyrelsen 2010).

3.1.3 Tourettes syndrom och tics

Tourettes syndrom är en neurobiologisk funktionsnedsättning (Jahn, C. et al. 2020). Forskare tror att det beror på en obalans i en liten del av hjärnans signalsystem. Vanligtvis visar sig symptomen vid sjuårsåldern. Symptomen börjar vanligtvis som tics i ansiktet, såsom ofrivilliga blinkningar, ryckningar och grimaser. Dessa tics förflyttar sig sen ner över halsen och överkroppen. Vokala tics utvecklas vid senare ålder. Ett fåtal personer utvecklar *koprolali* vilket är det som många förknippar med Tourette. Det innebär att personen okontrollerat ropar ut könsord och svordomar. Många barn som utvecklar Tourette har svårt med skolstarten, då de ofta har läs-skrivsvårigheter, problem med att sitta stilla och de har dålig motorik (ibid). Tourettes syndrom är ofta i kombination med andra tillstånd, såsom hyperaktivitet, bristande impulskontroll och tvångstankar. Av befolkningen är det 0,5–1 % som har Tourettes, 20 % av dessa har övergående symptom. Det är vanligare hos pojkar än hos flickor (ibid.).

3.1.4 OCD/ tvångssyndrom

OCD/Tvångssyndrom är en relativt vanligt förekommande diagnos som innebär att personen har ofrivilliga tvångstankar eller tvångshandlingar. Personen kan drabbas av kraftig ångest och obehag såvida inte en viss ritual utspelas (Jahn, C. et al. 2020). Det kan vara ett upprepat beteende såsom handtvätt, tända och släcka lyset eller en upprepande kontroll av att ha låst ytterdörren när man ska åka hemifrån. Det finns även mentala tvång som räknande eller

upprepande av ramsor. Handlingar som utförs, minskar ångesten för stunden men obehaget kommer snart tillbaka, vilket medför att nya tvångshandlingar måste utföras (Svenska OCD-förbundet 2022). De vanligaste tvångstankarna utgår från en oro att något negativt ska hända dem själva eller en familjemedlem. Det kan finnas en osäkerhet kring om maten de äter är giftig, att de rör vid något som är smutsigt som bidrar till sjukdom eller om de verkligen låste dörren innan de gick hemifrån (ibid.).

3.1.5 Språkstörning

Språket fyller en viktig funktion för att en person ska kunna tänka, kommunicera, samspela och lära sig saker (SPSM 2022). Om språket inte är välfungerande klassas det som språkstörning. Språkstörning delas upp i två olika begrepp:

- *Språkproduktion*: hur man producerar ljud, ord och meningar
- *Språkförståelse*: hur man tolkar ljud, ord och meningar.

En språkstörning hos barn innebär bland annat att de inte har likvärdig språklig förmåga som jämnåriga. För yngre barn visar det sig som problem med meningsbyggnad och uttal. 2–6% av alla barn har någon form av språkstörning, 1–2% av dem har en grav språkstörning (Jahn, C. et al. 2020). Språkstörning anses ärftligt: “Ett barn som har problem med uttal och meningsbyggnad kan till exempel ha en förälder med läs- och skrivsvårigheter” (SPSM 2022).

3.1.6 Intellektuell funktionsnedsättning (IF)

IF/intellektuell funktionsnedsättning innebär nedsatt intellektuell förmåga och anpassningsförmåga. Elevens IQ måste befinna sig under 70, för att få diagnosen intellektuell funktionsnedsättning (Karlsson 2020). IF delas in i fyra olika kategorier: lindrig, medelsvår svår och mycket svår (SPSM 2022). Vilket innebär att funktionsnedsättningen kan se olika ut. Personer med IF har svårt att förstå och lära sig saker till exempel att läsa, skriva, räkna. De kan också ha svårt för att socialisera med andra, samt att tolka, bearbeta och förstå sinnesintryck. Detta försvårar verklighetsuppfattningen, men också samspelet och kommunikationen med andra (SPSM 2022). Även vardagliga aktiviteter som till exempel att tvätta sig, klä på sig, städa och ha hand om pengar kan vara problematiskt. I vår undersökning var det 1 % av barnen som hade IF utan kombination med andra diagnoser.

3.1.7 Särskilt stöd och extra anpassningar

Om skäl föreligger, såsom oro över att elever inte når målen i skolan, är skolan skyldig att inrätta extra anpassningar för eleven som ska underlätta elevens kunskapsanskaffning. Extra anpassningar kan till exempel vara inläst material, studiestöd, handkompisar, sittkudde eller möjlighet att stå under lektionerna. Om de extra anpassningarna inte räcker till för att eleven ska nå målen, ska läraren omedelbart underrätta rektor. Rektor ger elevhälsoteamet uppdrag att skyndsamt göra en pedagogisk bedömning av eleven. Om eleven är i behov av särskilt stöd ska ett åtgärdsprogram upprättas (Skolverket 2022b). Åtgärdsprogrammet upprättas i samråd med vårdnadshavare, eleven och specialpedagog. I åtgärdsprogrammet skrivs vad som ska göras, hur det ska göras, vem som är ansvarig, samt när det ska utvärderas. Stödet upprättas alltid individuellt efter elevens behov, vilket gör att elevstödet kan se olika ut i olika klasser eller på olika skolor (Skolverket 2022c). En elev med en bristande måluppfyllelse har alltid rätt till särskilt stöd. Det är irrelevant om eleven har en utredd diagnos eller inte, det är behovet som styr rätten till särskilt stöd eller extra anpassningar: “Bestämmelserna om extra anpassningar gäller för elever i alla skolformer som berörs av de allmänna råden samt för fritidshemmet” (s. 8).

3.1.8 Inkludering

Fritidshemmen ska bedriva en *inkluderande* verksamhet där undervisningen är socialt, pedagogiskt och fysiskt tillgänglig för samtliga elever. Inkludering är att vara en del av en gemenskap och att verksamheten är anpassad så att alla kan vara med i samma helhet (Nilholm 2012; Jakobsson & Nilsson 2019). Salamancadeklarationen (Unesco 2013) antogs i Salamanca, Spanien den 6 juni 1994. Den beskriver hur undervisning ska bedrivas på bästa sätt för elever med behov av stöd: "Inkludering ses som ett synsätt där skolan ska vända sig till, och möta alla elevers skiftande behov, genom att ge dem lika möjligheter till lärande, kultur och kommunikation som andra i samhället" (s. 42). Lago och Elvstrand (2019) beskriver hur ordet inkludering utifrån en fritidshemskontext innebär att vara en del av ett socialt sammanhang. De beskriver att sociala relationer är en process av att vara inkluderad eller exkluderad från olika sociala aktiviteter: "Att ha kamrater och att tillhöra en kamratgrupp är viktigt för barn. Därmed blir sociala relationer i institutioner som fritidshem en viktig del av barns vardagsliv" (s. 71). Nilholm och Göransson (2014) beskriver tre olika definitioner av inkludering:

- Den *gemenskapsorienterade definitionen*: eleverna är socialt och pedagogiskt delaktiga i lärandegemenskap utifrån rätten att utvecklas så långt som möjligt utifrån ens egna förutsättningar.
- Den *individorienterade definitionen*: elevens enskilda situation avgör graden av inkludering. Vanligt att elever med svårigheter har individorienterad inkludering.
- Den *placeringsorienterade definitionen*: elever med svårigheter är placerade i det vanliga klassrummet oavsett om detta gynnar elevens lärande eller inte.

Nilholm och Göransson (2014) lyfter hur det har skett en förändring i skolorna. Tidigare har fokus legat på att elever med särskilda behov ska anpassas till skolan, men senare har det legat på hur skolorna ska kunna anpassa undervisningen utifrån eleverna och deras olika förutsättningar och behov. De menar att det råder delade meningar om vad som anses vara en inkluderande gemenskap i skolorna. För att skapa en inkluderande miljö bör språket ses över, och uttryck som *vi* (de normala) och *dem* (de avvikande) bör användas med försiktighet. Målet med en inkluderande verksamhet är att öka känslan av gemenskap. I fritidsverksamheten arbetar pedagoger för att alla elever ska känna sig inkluderade. Dock finns det inte alltid utrymme för att anpassa undervisningen utifrån alla enskilda behov. Därav är det än viktigare att det finns tillräckligt med personal för att möjliggöra en inkluderande undervisning.

4.0 TIDIGARE FORSKNING

I detta stycke kommer tidigare forskning att presenteras i den mån som forskning finns i ämnet. En sökning på tidigare forskning kring elevassistenter på fritidshemmet påvisar en tydlig brist i ämnet. Vårdnadshavarnas perspektiv på elevassistentens vara eller icke vara förekommer ytterst lite. Enstaka artiklar som funnits baseras på hur elever med NPF-diagnos upplever skolan, samt pedagogers och lärares erfarenheter. Anledningen till att fritidshemmen inte representeras i dessa forskningar är oklar. De studier som presenteras nedan är dock relevanta för vår studie då de belyser olika svårigheter i fritidshemskontexten när det gäller inkludering.

Syftet med Lago och Elvstrands (2019) forskningsstudie ”Jag har oftast ingen att leka med: social exkludering på fritidshem” är att belysa den sociala exkludering som kan förekomma på fritidshemmen. I studien synliggörs svårigheter som elever upplever när de ska integreras in i en stor barngrupp. Fritidshemskontexten kan liknas vid en stor social arena där eleverna ska interagera, samspela och samverka med varandra. Det ger möjligheter att skapa goda positiva relationer, men här finns även risker för exkludering och mobbing. För de elever som har elevassistent i skolan men inte på fritidshemmet, kan detta bli en extra svår situation då de ibland har svårt för att socialisera sig med andra och behöver hjälp och stöttning i olika konstellationer. Studien genomfördes på tre olika fritidshem i två svenska medelstora kommuner. Studien utfördes via observationer och informella samtal med eleverna. Lago och Elvstrand (2019) uppmärksammade ett flertal gånger under sina observationer att elever exkluderades i leken på fritidshemmet utan att pedagogerna lade märke till det. I sin analys delade Lago och Elvstrand (2019) in resultatet av observationerna i tre olika kategorier: ”Lek med villkorat deltagande.” Det innebär att eleven får vara med och leka, men bara på någon annans villkor. ”Osynliggörande.” Det innebär att eleven går ofta runt ensam utan att direkt uppmärksammas, hen låtsas ofta leka lite överallt för att dölja att hen är ensam. Den tredje kategorin är ”Avvisande handlingar.” det innebär att eleven inte får vara med och leka. Ett resultat som kan utläsas ur studien är att fri lek utan närvarande pedagoger kan bidra till exkludering. Enligt Skolverket (2022a) ska eleverna på fritidshemmet ha möjlighet till inflytande, delaktighet samt kunna påverka verksamheten. Detta anser många vara en självklarhet men svårigheter uppstår då elevgruppernas storlek ökar, samtidigt som det är brist på utbildade fritidslärare. Detta påverkar eleverna på fritidshemmet, eftersom deras rätt till inflytande missgynnas. Den här artikeln har tagits med i Tidigare forskning då socialisering på fritidshemmet är av stor betydelse för eleverna utveckling.

Enligt Karlsudd och Dahls (2018) studie är läraryrket, oavsett titel, ett mångfacetterat yrke. Lärarna har en krävande arbetssituation där det finns ett ökat behov av elev- och lärarassistenter. Elevgrupperna på fritidshemmen blir större, samtidigt som många i personalstyrkan saknar pedagogisk utbildning. Studien genomfördes 2018 via en webbenkät i gruppen fritidspedagogik.se. Gruppen har 7 000 medlemmar som har koppling till fritidshem. Enbart de som är medlemmar, har tillgång till att läsa och publicera inlägg. Webbenkäten var tillgänglig i två veckor. Totalt 105 personer svarade på enkäten. Utifrån svaren påvisades att pedagogernas arbetssituation hade förändrats. Pedagogerna upplever svårigheter med att få ihop fritidsplaneringen, då den ofta faller bort då pedagogerna förväntas täcka upp som vikarier under skoltiden. Studien belyser olika svårigheter som fritidshemspersonalen står inför i sitt arbete varje dag. Många av dem känner sig otillräckliga då elevgruppernas storlek ökar och personaltäteten minskar. När fritidslärarna behöver stötta upp elever i behov av särskilt stöd minskar deras förutsättningar för att bedriva en god fritidsverksamhet som gynnar alla i gruppen. De upplever en svårighet att bedriva ett gott lärande i fritidsmiljö, då förutsättningarna och arbetsuppgifterna förändrats. Studien är relevant för vår forskning då den lyfter

problematiken som fritidslärare upplever när det saknas personal som saknar behörighet för sitt uppdrag.

Peter Karlsudd (2020) har skrivit artikeln "Looking for Special Education in the Swedish After-School Leisure Program Construction and Testing of an Analysis Model". Artikeln grundar sig på en pilotstudie gjord med tre lärare i fritidshem. Syftet var att analysera hur specialpedagogik aktualiseras på fritidshem. Studien visade en tydlig segregation av de elever som har behov av särskilt stöd och att specialpedagogik sällan erbjuds på fritidshemmet. Karlsudd (2020) menar att elever med behov av särskilt stöd hanteras på två olika sätt i fritidshemmet. De kan antingen vara helt integrerade i den ordinarie verksamheten eller vara i en anpassad verksamhet med delvis eller helt separata aktiviteter och annan miljö. I samband med detta beskriver han ett analysredskap som ska öka inkludering på fritidshemmet med specialpedagogiska medel. Denna analysmodell består av två olika perspektiv: det snäva och det breda. "Det snäva perspektivet" fokuserar på att eleven med hjälp av korrigerade åtgärder, anpassas in i verksamheten. Här förutsätts att pedagogerna gör anpassningar utifrån den enskilda eleven. "Det breda perspektivet" handlar istället om att verksamheten och miljön anpassas efter elevens behov och intressen. Det finns en större acceptans för olikheter i det breda perspektivet, och praktiska förmågor ges mer utrymme än i det snäva perspektivet. Resultatet av Karlsudds (2020) studie visade att fritidshemmet hade ändrats från det breda perspektivet till det snäva. Detta antas bero på att kunskapsmål blivit inskrivna i fritidshemmets uppdrag och pedagogerna försöker anpassa sin undervisning för att kompensera skolan. Samtliga respondenter uppgav att de arbetade inkluderande med aktiviteter anpassade efter elevernas intressen och enskilda behov, men det fanns en osäkerhet kring om det gjordes specialpedagogiska anpassningar. Dock var samtliga överens om att fritidshemmet skulle arbeta utifrån specialpedagogiska praxis med inkludering och erfarenhetsbaserade aktiviteter. Att arbeta på fritidshem med elever som har en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning förutsätter att anpassningar görs. Analysmodellen används då stödinsatser görs för att förbättra förutsättningar så att samtliga elever ska känna sig inkluderade i verksamheten.

Elvstrand, Lago och Lundqvist (2022) har skrivit en artikel som lyfter delar ur vår frågeställning. De har genom en enkätundersökning fördjupat sig i inkludering och samverkan på fritidshemmen, där fokus har legat på vad fritidshemmets uppdrag blir i pedagogisk praktik. Författarna lyfter att befintliga resurser är undermåliga och fler stödinsatser är önskvärda för att samtliga elever ska känna sig inkluderade. Resultatet av deras undersökning visar att de yrkesverksamma lärarna anser att de har ett inkluderande arbetssätt och att yrket är mångfacetterat. Många av deras informanter upplever dock att de lever i skuggan av skolan och att fritidsverksamheten inte prioriteras, men också att de saknar handledning och stöttning i sitt arbete. De anser även att de blir åsidosatta när det gäller resursfördelningen, och anledningen tros vara att fritidshemmet inte är kunskapsrelaterat. Detta ser de som ett problem, där de även uppmärksammar att antalet elever med en NPF-diagnos ökar i verksamheterna. Många av dessa elever är bland annat känsliga för hög ljudvolym, har svårt för rutinavvikelse samt när det finns många valmöjligheter. Svårigheter uppges även att de saknar att få närvara vid möten som rör elever med särskilda behov. All personal som arbetar med NPF-barn ska få samma information för att barnen ska få det lämpligaste bemötandet.

Lindqvist, Östergren och Holmén (2020) har skrivit en forskningsöversikt angående elevassistentens arbete för elever med behov av särskilt stöd. Studien är riktad mot skolan. Då det saknas forskning kring fritidshemmet och elevassistenter, är den användbar i vår studie. Resultatet av studien visar att elevassistenten har flexibla arbetsuppgifter, där det ofta saknas arbetsbeskrivning. De menar att assistenterna ofta ska vara behjälpliga till klasslärarna, men

framför allt stötta elever med särskilda behov. Det visade sig i deras studie att elevassistenten ofta fick det primära ansvaret för undervisningen för elever i behov av extra stöd. Detta får ingen positiv inverkan på vare sig elevens utveckling eller på klassrumssituationen. Då assistenterna ofta saknar pedagogisk utbildning blir undervisningen undermålig och ibland felaktig. Elevassistenten förser eleven med de rätta svaren istället för att ge förklaring. Då elever som behöver extra stöd inte är en del av den ordinarie undervisningen innebär det att klassläraren inte behöver inta den pedagogiska roll som behövs för att undervisa elever med en NPF-diagnos. De lyfter även att det sedan år 2000 funnits en diskussion huruvida arbetet som elevassistent ska innebära krav på utbildning, men ännu är inget beslut taget i frågan. Riksförbundet Attention är en intresseorganisation för barn med en NPF-diagnos. Lindqvist (et al. 2020) lyfter deras undersökning som visar att flertalet vårdnadshavare till barn med en NPF-diagnos har valt att gå ner i arbetstid, för att kunna stötta och ta hand om sina barn. Liknande resultat framkom i undersökningen som vi gjorde. Trots att artikeln är gjord utifrån forskning i skolmiljö är det ett aktuellt ämne att diskutera utifrån fritidspedagogik. Elevassistenten har ett viktigt arbete på fritidshemmet, likaså är kunskap och en förståelse kring aktuella diagnoser är en förutsättning för att kunna hjälpa elever med en NPF-diagnos.

Sammantaget har vi uppmärksammat artiklar som behandlar fritidshemspedagogiken, dock saknas vårdnadshavarnas perspektiv. Generellt sett behövs det mer forskning om fritidshemmet och elever med en NPF-diagnos. De vetenskapliga artiklar vi funnit är dock relevanta för vår studie eftersom de speglar elevassistentens yrkesroll och fritidshemskontexten. I nästa stycke behandlas den sociokulturella teorins ramverk.

5.0 TEORETISKT RAMVERK

I följande stycke behandlas den sociokulturella teorin som är vår teoretiska ram, samt centrala begrepp som är relevanta för vår studie. Den sociokulturella teorin är ytterst relevant för studien eftersom fritidshemmets kontext är en stor social arena där eleverna behöver stöd och stöttning i sitt lärande. Teorins grundare Lev Vygotskij (1896–1934) utvecklade teorin under tidigt 1900-tal. Han var en känd teoretiker, psykolog, filosof och pedagog som uppmärksammats och inspirerat många forskare inom både sociala och kulturella perspektiv (Hwang & Nilsson 2019). Vygotskijs teori fokuserar framförallt på att utveckling sker genom interaktion med andra människor. Vygotskij (1934/1999) menar att bästa sättet att lära känna sig själv är genom andra. I sitt arbete som undervisande lärare kom Vygotskij i kontakt med funktionshindrade barn, och ett pedagogiskt intresse föddes hos honom. Han bestämde sig för att komma på en metod som skulle hjälpa dessa barn att utvecklas så bra som möjligt (Hwang & Nilsson 2019). De centrala begrepp som benämns nedan är ”den proximala utvecklingszonen”, ”fysiska och intellektuella redskap” (artefakter) och ”mediering”. Dessa begrepp är användbara för att beskriva det sociala lärande som sker på fritidshemmet och utveckling enligt den sociokulturella teorin. Den proximala utvecklingszonen beskriver vad en elev kan göra med och utan stöd från en eventuell elevassistent. Denna kunskap medieras med hjälp av redskap (artefakter) och moderna hjälpmedel för att öka lärandet och känslan av tillhörighet i gruppen.

5.1 Sociokulturellt perspektiv

Den sociokulturella teorin grundades av Lev S. Vygotskij. Flera andra forskare har blivit inspirerade av Vygotskij, och gjort egna tolkningar inom sociala och kulturella perspektiv. Till exempel forskarna James Wertsch, Michael Cole och Roger Säljö har inspirerats av Vygotskijs teoretiska perspektiv (Jakobsson 2012). Den sociokulturella teorin fokuserar på att inläring sker tillsammans med andra, och att det är den sociala interaktionen med andra som anses primär för inläringen. Vygotskij menar att människor i samspel med andra skapar gemensamma uppfattningar, och lär utifrån gemensamma erfarenheter (Vygotskij 1934/1999). Han menar även att vuxna bör ge barnen lagom stora utmaningar, då utveckling och inläring går hand i hand. Om ett barn behöver hjälp att förstå sin omgivning får eller tar de hjälp av personer som är äldre än dem och som besitter större kunskap. Säljö (2000) beskriver tre företeelser som bör uppmärksammas när det handlar om lärande i ett sociokulturellt perspektiv. Det handlar om utveckling och användning av intellektuella och fysiska redskap, men även om kommunikation och de olika sätt på vilket människor utvecklar former för samarbete i olika kollektiva verksamheter (Säljö 2000)

Även Pia Williams (2006) tolkar Vygotskijs teori som att den bästa möjligheten till lärande sker tillsammans med vuxna eller andra mer kunniga i ämnet. Genom kommunikation och ett socialt samspel *approprieras* ett lärande. Det är det samspel mellan gruppen (kollektivet) och individen som bidrar till interaktion och kommunikation, vilket i sin tur är länkar till lärande. Williams menar att detta är ett situerat lärande. På fritidshemmet sker ett lärande, då ofta i form av ett socialt informellt lärande (Skolverket 2022a). Eleverna tränar dagligen på att samspela med andra, samt anpassar sig för att passa in i gemenskapen. Saknas denna kunskap hos eleverna, medför detta ett utanförskap. I interaktion med andra, i en del fall med hjälp av en elevassistent och nödvändiga verktyg, kan detta utanförskap motverkas och inkludering kan främjas. Nedan lyfts viktiga begrepp ur den sociokulturella teorin.

5.2 Centrala begrepp i Sociokulturell teori

Nedan kommer tre centrala begrepp i den sociokulturella teorin beskrivas. Dessa begrepp är användbara i arbete med barn och fritidsverksamhet. Begreppen kommer avslutningsvis att behandlas i vår resultatdiskussion.

5.2.1 Proximala utvecklingszonen

Lev Vygotskij myntade begreppet *den proximala utvecklingszonen*. Han syftade på skillnaden mellan vad en människa klarar av att utföra med eller utan stöd från en vuxen alternativt någon med mer erfarenhet. Säljö (2000) menar att människan utvecklas och strävar ständigt mot att bli mer självständig. Vi kan med hjälp av handledning lösa problem som upplevs svåra på egen hand (Säljö 2000). Säljö (2000) menar att vi i många lägen "kan förstå vad som sägs och görs, men kan inte på egen hand klara av att hantera alla led utan stöd" (s. 121). I dessa situationer är *rätt verktyg* en förutsättning för att nå framgång. I arbetet med barn med särskilda behov är det extra viktigt att de har tillgång till rätt slags verktyg för att de ska få samma möjligheter som andra barn. Ur ett sociokulturellt perspektiv visar detta hur kunskapstradering fungerar. När Vygotskij beskrev vad *utvecklingszon* innebär han kunskapen som barnet redan innehar men även vilken potential som hen besitter. När skolans elever får de verktyg de behöver, leder det till att de till slut kommer klara av uppgiften självständigt. Läraren fungerar som ett hjälpverktyg för att eleven ska kunna hjälpa sig själv. Detsamma gäller på fritidshemmen. Elever som inte klarar av att interagera med övriga elever behöver stöd och hjälp för att bli en del av gemenskapen. Jensen (2016) beskriver begreppet som att det står för vad ett barn nästan klarar av, men som det med stöd och vägledning inom en snar framtid kommer bemästra på egen hand. Gemenskap med andra skapar en känsla av samhörighet samt en ökad trygghet hos barnet, vilket kan öka kunskapsinläringen (Antonovsky 1991).

5.2.2 Fysiska, intellektuella redskap och artefakter

När Vygotskij beskriver utvecklingszoner använder han begrepp som *artefakter* och *redskap*. Artefakter associeras i första hand till fysiska hjälpmedel som är skapade av människan för att underlätta. Dessa artefakter är även de intellektuella redskap vi behöver för att kunna förstå och agera i vår omvärld (Säljö 2013). I texten kommer artefakter benämnas som *redskap*. Vygotskij menar att "vi tänker med hjälp av eller via dem" (Jakobsson 2012, s. 153). Språket är ett exempel på ett sådant redskap vi använder för att förstå vår omvärld, men det kan även vara en miniräknare eller hammare. Ett sociokulturellt redskap kan förklaras enkelt som ett hjälpmedel som ska underlätta vårt vardagliga liv såsom en dator eller en sax. Alla människor har en fördel av att använda sig av olika verktyg för att underlätta i vår utveckling och relationer till andra. Som nämntes tidigare är språket ett viktigt redskap. Språket, förmågan att uttrycka sig med termer och ord, har en viktig funktion i interaktionen med andra människor. Vygotskij beskriver detta som en indikativ funktion (Säljö 2000). Han menar att språket är en förutsättning för att beskriva ett föremål eller händelse, såvida inte föremålet är inom synhåll. Fortsättningsvis menar han att "språket är ett kollektivt, interaktivt och individuellt sociokulturellt redskap och det gör att det fungerar som en länk mellan kultur, interaktion och individens tänkande" (s. 87). Den sociala gemenskapen är en förutsättning för att språket ska utvecklas. Vygotskij menar att varken språket eller tänkandet kan utvecklas utan en social kommunikation med andra (Vygotskij 1934/1999). För en elev med en NPF-diagnos kan kommunikation vara en svårighet. Säljö (2000) förtydligar att det viktigaste medierande redskapet finns i vårt språk. Språket gör att en kunskapstradering sker via kommunikation mellan människor där omvärlden och kulturella skillnader förtydligas. En elevassistent kan hjälpa eleven att förstå olika sammanhang och även mediera kunskap i hur redskap och hjälpmedel används och på så sätt bidra till större känsla av gemenskap och delaktighet. För att underlätta vistelsen på fritidshem kan visuella

stöd vara ett hjälpmedel för samtliga elever, men framförallt för en elev med en NPF-diagnos. Dessa moderna artefakter kan vara exempelvis i form av ett bildstöd (Jahn, C. et al. 2020).

	M måndag	T tisdag	O onsdag	To torsdag	F fredag
	kommunikation	motorik	kommunikation	motorik	kommunikation
	bild	kommunikation	sinnesstimulering	kommunikation	kommunikation
	lunch	lunch	lunch	lunch	lunch
	motorik	utevistelse	motorik	baka	motorik
	musik		vila		teater

Bildschema (Inprint) med hjälp av klocka och färgmarkerade dagar, samt bild för varje aktivitet ser eleven vad som förväntas av dem och vet vad som ska ske under dagen. Vilket underlättar för alla elever.

Säljö (2013) lyfter även Wartofskys² beskrivning av artefakter. Wartofsky delar in dem i olika delar: *primära, sekundära och tertiära* artefakter. De primära avser fysiska redskap och tekniska hjälpmedel såsom yxor, hammare, bilar och datorer. Dessa kan ses som en förlängning av den mänskliga kroppen. Jakobsson (2012) beskriver Wertschs liknelse av en blind mans käpp. Att käppen blir en förlängning av armen och ett hjälpmedel för att kunna ta sig fram i omgivningen. De sekundära beskrivs som redskap för att återskapa begrepp och insikter, vilket bidrar till kunskap om hur vi ska agera och handla. "Pedagogiska verksamheter är uppbyggda på sekundära artefakter, och syftet med dem är att stötta lärande och förståelse" (Säljö 2013, s. 98). De kan även vara recept och kalendrar, då Jakobsson (2012) menar att de sekundära artefakterna hjälper oss att organisera vardagen. "De är skapade för att utvidga vad vi kan hålla aktuellt i minnet och underlättar därmed vårt tänkande om världen" (s. 156). De tertiära är en förlängning av de sekundära artefakterna. De handlar om hur vi förstår och analyserar vår omvärld med vetenskapliga argument, skönlitteratur och konst. Hit hör även vetenskapliga teorier, räknesystem och skrift- och språkregler.

5.2.3 Mediering

I den sociokulturella teorin är *mediering* ett centralt begrepp. Ordet kommer från tyskans *vermittlung*, och betyder förmedla (Säljö 2000). Vygotskij beskriver begreppet som den process som sker när ett socialt lärande överförs till människans medvetande. Anders Jakobsson (2012) menar att mediering är samverkan mellan människans tänkande och handling. Redan från barnsben lär vi oss att tolka vår omvärld i samspel med andra människor. Enligt Säljö sker en kunskapsträdning där omvärlden *medieras*. Det kan ses som ett hjälpmedel för att tolka händelser som har en inverkan på oss. All form av lärande måste medieras. Leif Strandberg (2017) beskriver ordet mediering som "att det finns något mellan individen och miljön. Individen uppfattar inte världen rakt av utan nyttjar verktyg och tecken" (s. 30). Vygotskij anser att vi ständigt har möjlighet att ta till oss kunskap från våra medmänniskor (Säljö 2000), och att människan ständigt är under utveckling och i förändring. Begreppet *appropriering* innebär "att tillägna sig eller erövra" (Vygotskij 1934/1999, s. 280). Enligt den sociokulturella traditionen används *appropriering* som ett sätt att förstå och tolka lärande, men även hur vi ska erövra de verktyg som behövs för att hantera det sociala livet tillsammans med andra (Säljö 2000).

² Marx W. Wartofsky (1928-1997) är en amerikansk professor i filosofi

För elever med en NPF-diagnos krävs det hjälp och stöttning för att lära sig att hantera dessa verktyg. De behöver få vägledning i hur de ska tillägna sig kunskap och agera i det sociala samspelet med andra. I samtliga delar angående centrala begrepp så förutsätts det att elever med behov av särskilt stöd får den stöttning de behöver. Enligt den sociokulturella traditionen lär vi bäst genom andra. För att samtliga elever ska få samma förutsättningar så fodras det att åtgärder görs. Infinner sig rätt stöd kan eleven lära sig att använda sig av rätt verktyg för att på ett självständigt sätt, lyckas med sina åtaganden. En elevassistents uppdrag på fritidshemmet innebär att mediera kunskaper till eleverna för att skapa möjligheter till lärande. Nästa kapitel kommer beskriva valet av metod.

6.0 METOD

I detta stycke kommer metodvalet att presenteras. Studien kommer att genomföras med en kvantitativ enkätundersökning, riktad till vårdnadshavare till barn med en NPF-diagnos. Undersökningen kommer att spridas via grupper på internet, där respondenterna kommer besvara en webbenkät. Genom att sprida vår kvantitativa enkätundersökning på internet når vi ut till fler personer, vilket genererar fler svar. Inledningsvis i enkäten besvarar vårdnadshavarna vilken kommun de tillhör, samt vilken skolform barnet går i. Detta för att få en indikation på enkätens spridning och representation.

6.1 Metodval

Vid forskning finns det två olika metoder att använda. Den ena är *kvantitativ* forskning och den andra är *kvalitativ* forskning. Skillnaden mellan dem är att en kvantitativ undersökning passar bäst till undersökningar som utmynnar i *antal*. Undersökningen har en tydlig struktur där svarsalternativen är förbestämda och kan sammanställas i ett diagram (Kihlström 2007). En kvalitativ forskning fokuserar på informantens upplevelse och känsla kring ett specifikt ämne. Det förutsätter att frågeställaren har en förkunskap kring ämnet, vilket kan mynna ut i följdfrågor utifrån informantens svar. Enligt Ahrne och Svensson (2015) får intervjuaren en större inblick och en djupare förståelse i informantens svar. Eliasson (2006, 2013) lyfter även att man kan kombinera olika metoder för att få en fördjupad insikt och mer information. Detta kallas *triangulering*. I de fall som en kvantitativ undersökning inte ger tillräckligt med ingående svar, kan den kombineras med en kvalitativ undersökning. Det kan innebära att vissa följdfrågor ställs på utvalda frågor. Då svarsfrekvensen var hög på enkäten fanns inte behov av kompletterande svar i vår studie, och därav använde vi oss inte av triangulering.

Avsikten med studien är att undersöka hur stort behov vårdnadshavarna anser att deras barn har på fritidshemmet samt att de känner sig inkluderade i verksamheten. Studien bedrivs via enkäter som delas ut i olika Facebookgrupper på internet, vilka preciseras i urvalet. För att öka antalet respondenter väljer vi att sprida vår enkät på internet. I förstadiet av vår studie övervägdes att göra en kvalitativ undersökning. Eftersom det tydliggjordes att vårdnadshavare har svårt att avsätta tid för en intervju valdes således en kvantitativ undersökning. Vårdnadshavarna kan då besvara enkäten vid lämpligt tillfälle, vilket sannolikt gör att antalet svar ökar. Föräldrarna är mer anonyma i en enkät, vilket medför att det blir mer trovärdiga svar. Studien bygger på antal och redovisas i kvantitativ analysmetod. Ahrne och Svensson (2015) upplyser om att utfallet av en undersökning inte nödvändigtvis blir djupare för att studien sker genom samtal. De menar att resultatet kan bli lika djupgående och informativt med en kvantitativ undersökning.

Denscombe (2016) beskriver flera fördelaktiga anledningar till att välja kvantitativ metod i form av en webbenkät. Bland annat genererar det en större geografisk spridning, och att det är ett bättre val ur ett miljöperspektiv då papper och drivmedel inte används, samt att man är anonym i enkätundersökningar. En kvantitativ undersökning via internet genererar även att transkribering kan ske hemifrån. Nackdelar med kvantitativ metod kan vara låg svarsfrekvens, vilket innebär att det är få som tar sig tid att besvara enkäten om den inte berör dem personligen (Denscombe 2016). För att säkerställa en hög svarsfrekvens skickades enkäten till föräldragrupper på Facebook. Efter första utskicket var det få som besvarade enkäten. För att generera fler svar skrevs en vädjan till gruppen om att hjälpa oss att lyfta fram deras åsikter. Detta resulterade i många fler svar än vad som förväntats. Då det saknas möjligheter till följdfrågor vid en kvantitativ undersökning, förutsätts att frågorna är formulerade så att svaren frambringar det material som efterfrågas (Denscombe 2016). För att säkerställa att frågorna är

adekvat formulerade krävs kunskap i det aktuella ämnet och syftet med undersökningen (Trost & Hultåker 2016). Trost och Hultåker (2016) menar att “frågorna skall stötas och blötas ordentligt” (s. 12) och även provköras innan slutresultatet på enkäten distribueras. Innan vår undersökning publicerades lät vi testpersoner genomföra enkäten för att lämna synpunkter.

6.2 Urval

Då en hel population inte kan besvara en enkät görs ett urval av populationen (Trost & Hultåker 2016). Vår kvantitativa studie kommer att ske med ett *subjektivt representativt urval* via enkäter på internet. Subjektivt urval innebär att enkäterna riktas mot specifika grupper som är handplockade, i vårt fall mot vårdnadshavare som har barn med NPF-diagnos. Eftersom urvalet dels är subjektivt gjort kan man anse att studien är representativ för befolkningen (Denscombe 2016). Enkäterna delas i olika Facebookgrupper, skapade av och för vårdnadshavare till barn med en NPF-diagnos. Detta säkerställer att enkäten hamnar i rätt målgrupp. Att formuläret sprids på internet genererar svar från hela landet, vilket breddar den geografiska täckningen. De sidor på Facebook som har kontaktats är:

- Föräldrar till barn med ADHD/NPF
- Föräldrar till barn med ADHD, NPF, autism, Asperger och bipolaritet
- NPF-föräldrar i Mölndal
- Föräldra- & anhöriggruppen till barn & unga med NPF
- NPF-säkra skolan
- Hjälp till oss föräldrar till NPF barn
- Tips & idéer - barn med autism

Vår studie är en respondentundersökning (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson, Towns & Wängnerud 2017). En respondentundersökning riktar sig mot svars personer och deras tankar om ett specifikt ämne eller objekt. Undersökningen ska få fram vad personerna tycker och tänker om studiens ämne. Samma frågor ställs till samtliga respondenter i ett frågeformulär eller enkät, och i svaren ska man kunna utläsa ett mönster. En informantundersökning ska skildra ett händelseförlopp, och grundar sig på informanternas upplevelse. Det sker vanligtvis via samtalsintervjuer. I en informantundersökning finns det inget värde i att ställa samma frågor om det saknas möjlighet till följdfrågor (ibid.). Nästa del beskriver genomförandet av studien, följt av analys och bearbetning, därefter följer tillförlitlighet och giltighet.

6.3 Genomförande

Det tillverkades en enkät i Sunet Survey via Borås Högskola som sedan distribuerades i olika grupper på Facebook. Då de utvalda grupperna på Facebook krävde ett medlemskap för att få distribuera en enkätundersökning skickades ett kortare informationsbrev till moderatorerna (se bilaga 1). Då detta inte genererade några svar ansöktes om medlemskap i gruppen med flest vårdnadshavare. I gruppen kunde enkäten med tillhörande informationsbrev (se bilaga 2) delas. Inledningsvis kom det tämligen många svar, men detta avstannade relativt fort. Vi saknade fortfarande cirka 50 svar. För att kunna säkerställa statistiken via empirin, delades enkäten i fler grupper, men även med kurskamrater, vänner och bekanta. Då vi inte uppnått önskat antal svar skickades en påminnelse, där vi tydliggjorde att deras åsikter var primära för vår undersökning. Detta genererade i ytterligare svar och undersökningen kunde avslutas. Totalt fick vi in 195 svar.

6.4 Analys och bearbetning

När enkäten avslutats sparades det empiriska materialet ner, överfördes och sammanställdes i Google Kalkylark. Materialet avkodades för att sedan sammanställas i frekvenstabeller. Dessa tabeller visar de olika variablerna vilka omvandlades till diagram. Vi valde att använda oss av ett cirkeldiagram och resterande som stapeldiagram. Detta för att det ska vara tydligt för läsaren att avläsa resultaten. Diagrammen analyserades var för sig, men även i jämförelse med andra diagram, för att se eventuella samband via en korrelationstabell (Bryman 2016). Vi gjorde en kvantitativ innehållsanalys av materialet, då intresset låg i att få fram hur ofta och frekvent de olika svarsalternativen förekom (Esaiasson et al. 2017). Konstruktvaliditeten är hög då vårt valda instrument (webbenkät) mäter vårt konstrukt³.

Arbetsfördelningen har varit jämnt fördelad mellan oss. Vi har skrivit olika delar i ett gemensamt dokument, för att sedan korrekturläsa texten. Vid tillfällen när gemensamt dokument inte varit möjligt, exempelvis vid skapandet av enkäten, har skärmen delats så att båda varit delaktiga i framskapandet. Vi har träffats fysiskt en gång under arbetet, då för att gemensamt gå igenom det empiriska materialet från enkäten. Utifrån litteratur och föreläsningar har transkribering och bearbetning gjorts för att slutligen komma fram till ett färdigställt resultat.

6.5 Tillförlitlighet och giltighet

Jan Trost (2005) beskriver begreppen ”reliabilitet” och ”validitet”. Med reliabilitet menar han hur tillförlitlig en mätning är utifrån att samtliga mätningar haft samma förutsättningar. Oavsett tidpunkt för undersökningen, ska det utmynnas i samma resultat för att reliabiliteten ska anses vara hög. Vid en enkätundersökning ökar reliabiliteten om språket anpassas så att alla förstår frågan. Skulle frågorna vara formulerade på ett sätt där det finns risk för missförstånd kring avsikten med frågan minskar trovärdigheten och därmed även validiteten. Undersökningen mäter inte det den är avsedd att göra om inte respondenterna har förstått frågan. Detta innebär att både validiteten och reliabiliteten är blir låg (Trost & Hultåker 2016). Validitet beskriver Trost (2005) som undersökningen som ska mäta det den är avsedd att undersöka. Båda dessa begrepp används med fördel, menar Trost (2005), till en kvantitativ undersökning. Vi säkerställer reliabiliteten genom att skicka enkäten till utvalda målgrupper. Detta genererar svar från vårdnadshavare till barn med en NPF-diagnos, vilka besitter stor kunskap i ämnet då det rör deras barn. Nästkommande del beskriver forskningsetiska principer samt de fyra huvudkraven.

6.6 Forskningsetiska principer

Enligt Vetenskapsrådet (2002) behövs forskning för att samhället och individen ska utvecklas. Det krävs av samhället att forskningen håller hög standard och innehåller väsentlig information (Vetenskapsrådet 2002). Som forskare, finns det tydliga etiska regler och förordningar som man bör hålla sig inom. Dels för att upprätthålla samtliga forskares professionalitet och hederskodex, dels för att säkerställa forskningsdeltagarnas anonymitet, det vill säga skydda de som deltar i studien (Vetenskapsrådet 2017). Inom god forskningssed konkretiseras fyra grundläggande etiska krav. Här nedan följer en information om kraven samt en förklaring hur de tillämpas i den här studien.

³ Föreläsning av Johanna Mellén. 2022-12-09. Kvantitativa metoder. Högskolan i Borås, Campus Varberg

6.6.1 Informationskravet

Första kravet innebär att man som forskare informerar om studiens syfte och hur studien kommer att användas. Vem den riktar sig till och varför den görs. Forskaren informerar också respondenten om vad som gäller för deltagandet i studien. Det är frivilligt att vara med samt att man kan lämna studien utan påföljd, om man önskar avsluta deltagandet i studien. I den här studien kommer det informeras om att det är en uppsats i lärarutbildningen. Studien syftar till att ta reda på om vårdnadshavare till elev med NPF-diagnos anser att deras barn är inkluderade i fritidshemmets verksamhet (Vetenskapsrådet 2002).

6.6.2 Samtyckeskravet

Andra kravet innebär att man som forskare måste säkerställa att den som deltar i studien ger sitt samtycke att delta, genom att skriva på ett samtyckesdokument. Är respondenten minderårig, det vill säga under 15 år, eller vid etiskt känsligt material måste dessutom en vårdnadshavare underteckna samtyckesdokumentet. Respondenten kan när som helst avsluta sin medverkan i studien om så önskas, det sker utan påföljder eller påtryckningar (Vetenskapsrådet 2002). Respondenterna i den här studien informerades, att de delger samtycke till deltagande när de svarar på enkäten.

6.6.3 Konfidentialitetskravet

Tredje kravet innebär att respondenten skyddas via tystnadsplikt och sekretess, det vill säga att respondenter ska kunna delta anonymt i en studie. Forskaren ska säkerställa att det inte går att spåra vem som deltagit i studien. Materialet förvaras inlåst under studiens gång samt förstörs när studien är färdig. Eventuella namn i studien kommer vara fingerade. Endast forskaren och dennes handledare kommer ha tillgång till det empiriska materialet. Dock har Borås Högskola rätt till studien om de behöver granska resultatet av studien (Vetenskapsrådet 2002).

6.6.4 Nyttjandekravet

Fjärde huvudkravet benämner vem som har rätt att nyttja materialet. Det här empiriska materialet får användas av forskaren, dennes handledare samt högskolan i Borås, såvida de anser att det finns grund för att granska empirin. Respondenterna bör informeras om detta innan studien påbörjas. Det empiriska materialet får på inga sätt brukas så det påverkar den enskilde. Studien får inte heller nyttjas i kommersiella syften (Vetenskapsrådet 2002). Viktigt att beakta är att som forskare har man alltid sekretess och tystnadsplikt. Det empiriska materialet i den här studien kommer förstöras när godkänt betyg är uppnått.

6.6.5 GDPR

Dataskyddsförordningen tillämpades i Sverige maj 2018. Dataskyddsförordningen (SFS 2018:218) gäller i hela EU (SOU 2017:39). "Ett av syftena med dataskyddsförordningen (GDPR) är att skydda enskildas grundläggande rättigheter och friheter, särskilt deras rätt till skydd av personuppgifter" (Integritetsskydds Myndigheten, IMY 2022). All information som kan härledas till en person är personuppgifter. Studien kommer ske anonymt, deltagarnas identitet kommer inte avslöjas, endast fingerade namn kommer att användas. GDPR kommer att upprätthållas i arbetet med studien, för att säkerställa att inga uppgifter kommer att avslöjas. Nästkommande del presenterar resultatet av enkätstudien.

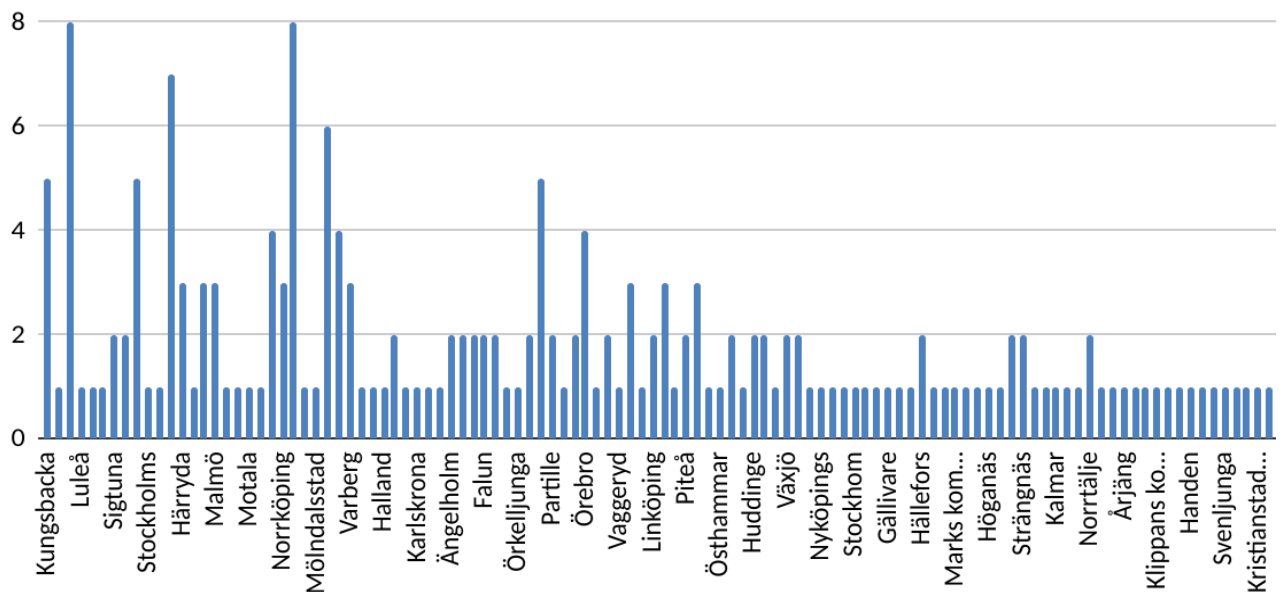
7.0 RESULTAT

Här nedan presenteras resultatet från enkätstudien i form av diagram. I webbenkätstudien deltog 195 respondenter från olika delar av Sverige. Webbenkäten publicerades på olika Facebooksidor riktade mot vårdnadshavare till barn med NPF-diagnos. Sidorna vi har kontaktat finner ni presenterade under urvalet. Av de 195 som responderat har några valt att inte svara på alla frågor i enkäten, de betecknas med 999 i diagrammen. Resultatet som vi fått från det empiriska materialet visar att missnöjet bland föräldrarna är stort när det gäller huruvida deras barn har stöttning eller inte på fritidshemmet. Nedan följer en genomgång av de besvarade frågorna.

Fråga1

Enkäten började med en bakgrundsfråga om vilken kommun svarspersonerna tillhör. Detta för att uppmärksamma den geografiska spridningen som enkäten fått, då den genomförts via olika Facebooksidor. Stora delar av Sverige är representerade, flest svar fick vi från Stockholms- och Göteborgsområdena.

Antal för Vilken kommun tillhör ni?

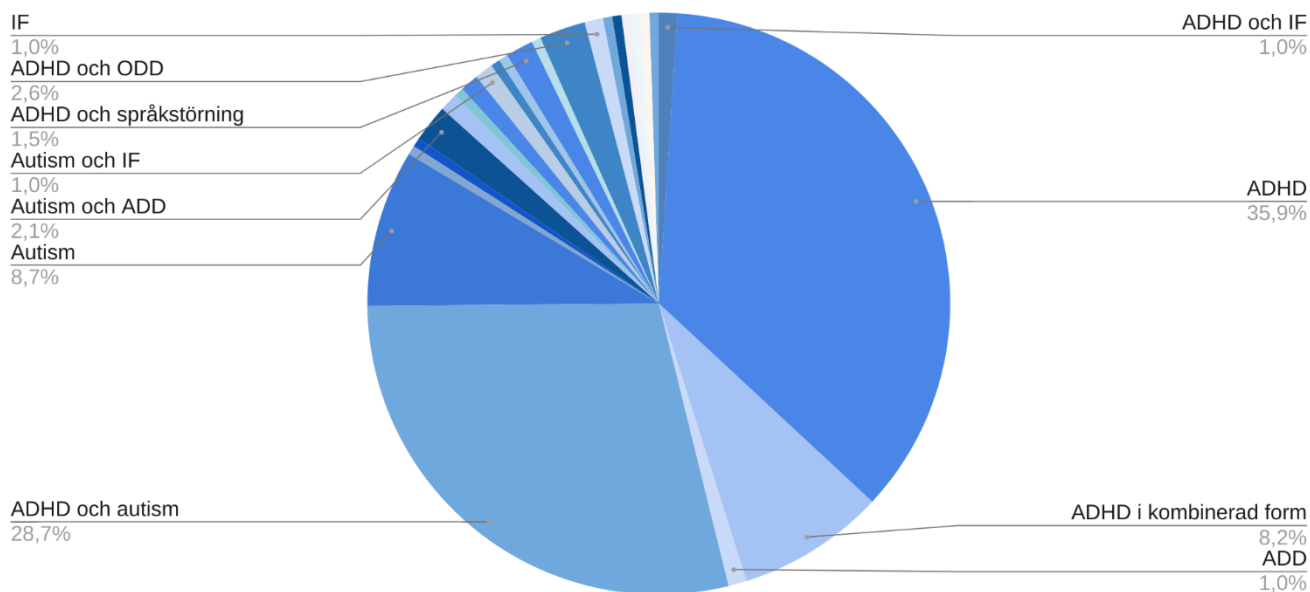
Antal för Vilken kommun tillhör ni?
Antal svar 195

Diagram 1 visar att flest enkätsvar inkommit från Göteborg - och Stockholmsområdena. Svar har inkommit ifrån flera delar av Sverige.

Fråga 2

Fråga 2 handlar om vilken NPF-diagnos barnet har. Resultatet visar att 77,9 % av barnen har ADHD eller ADHD kombinerat med annan diagnos. Enligt enkätstudien är detta den vanligaste diagnosen på våra skolor och fritidshem. Detta överensstämmer med Socialstyrelsens (2022) utsaga om att ADHD är en av de mest förekomna diagnoserna. I diagrammet kan även utläsas att ADHD är en diagnos som har olika varianter av kombination/er med andra svårigheter, vilket ökar symptombilden.

Antal för Vilken NPF-diagnos har ditt barn?

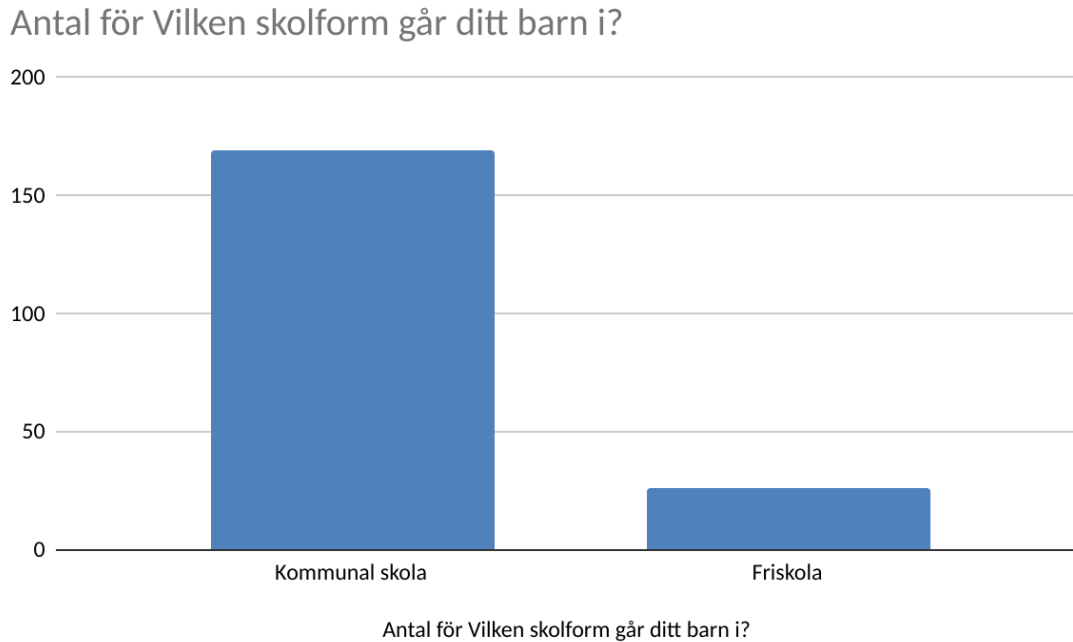

Totalt antal svar 195

Diagram 2 visar de diagnoser vårdnadshavarna fyllt i att deras barn har. 77,9 % av barnen har ADHD diagnos eller ADHD med någon kombination.

Fråga 3

På fråga 3 skulle vårdnadshavarna svara på om barnet går på kommunal- eller friskola. Detta är en bakgrundsfråga som ska visa om antalet nöjda/missnöjda skiljer sig åt mellan de båda skolformerna. Övervägande del har sina barn på kommunal skola. Utav 195 svaranden var det endast 26 som går på friskola.

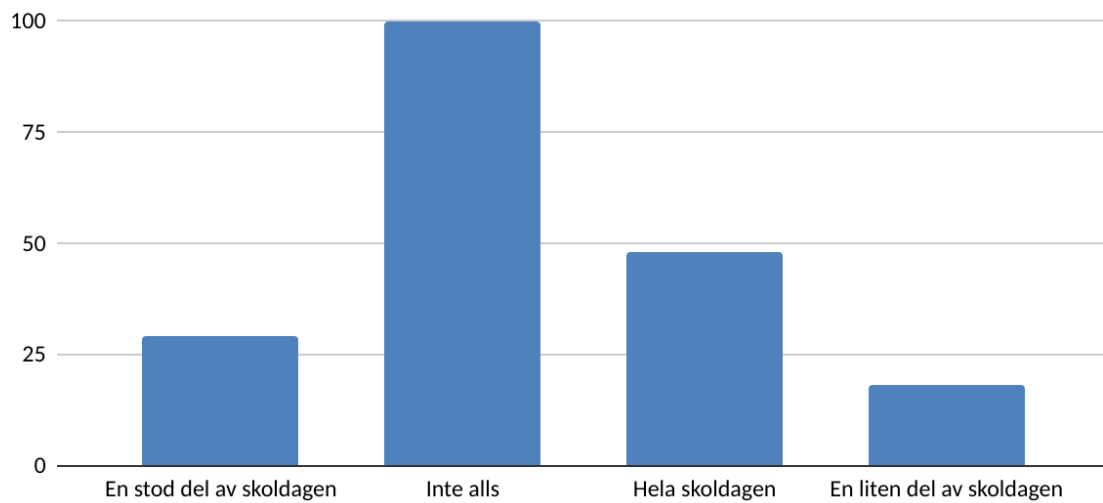
Totalt antal svar 195

Diagram 3 visar hur stor del av eleverna som går på kommunal skola respektive friskola. 169 vårdnadshavare tillika 87 % har responderat att deras barn går i kommunal skola. 26 vårdnadshavare tillika 13 % har responderat att deras barn går i friskola.

Fråga 4

På frågan om hur stor del av skoldagen eleven har en elevassistent, framgår att mer än hälften det vill säga 51,3 % av eleverna inte har stöd i form av en elevassistent i skolan. Resultatet av enkätstudien visar att 48,7 % av eleverna har stöd hela eller del av dagen. Utav dessa har 24,6 % stöd hela dagen och 14,9 % har stöd en stor del av skoldagen samt att 9,6 % har stöd en liten del av skoldagen. I vår resultatdiskussion kommer dessa resultat jämföras med vilket stöd eleverna har under fritidshemstiden.

Antal för Under hur stor del av skoldagen har ert barn stöd i form av elevassistent? -

Antal för Under hur stor del av skoldagen har ert barn stöd i form av elevassistent? -

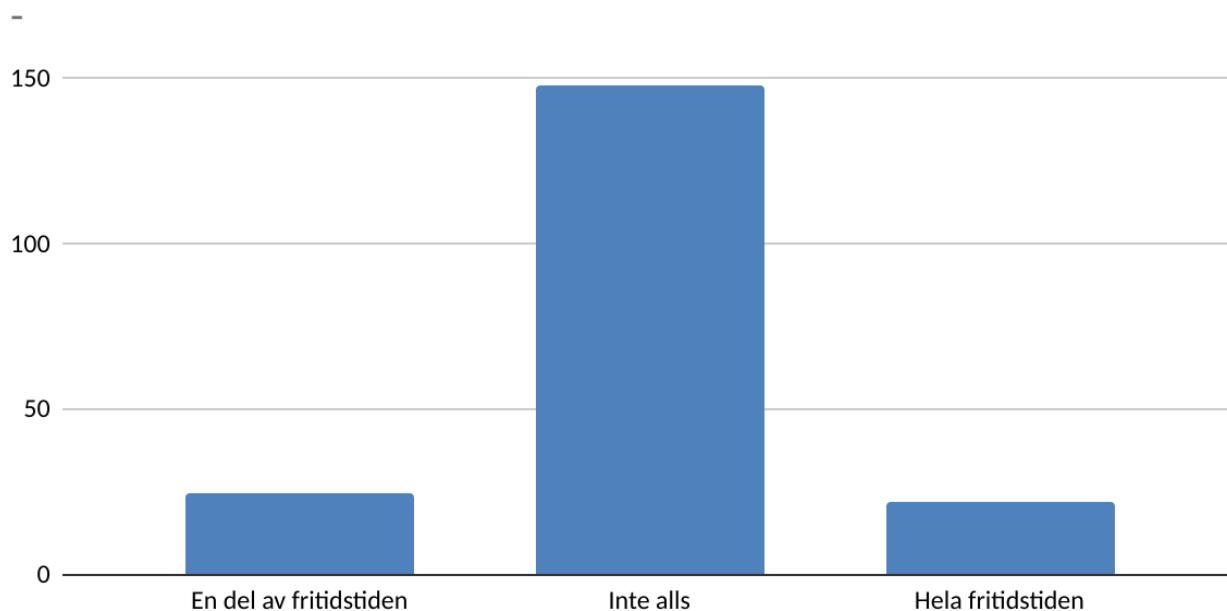
Totalt antal svar 195

Diagram 4 visar hur stor del av skoldagen eleven har stöd av en elevassistent. 14,9% av eleverna har stöd av elevassistent en stor del av skoldagen, 51,3% av eleverna har inget stöd alls av elevassistent, 24,6% av eleverna har stöd av elevassistent hela skoldagen, 9,2% av eleverna har stöd av elevassistent en liten del av skoldagen.

Fråga 5

På frågan om barnet har stöd på fritidshemmet i form av en elevassistent, svarade 24,1% att deras barn har stöd hela, eller en del av fritidstiden. 75,9 % av vårdnadshavarna svarade att deras barn inte har något stöd av en elevassistent på fritidshemmet. Detta innebär att flertalet barn med en NPF-diagnos inte har något stöd alls av en elevassistent på eftermiddagarna.

Antal för Har ert barn stöd i form av elevassistent på fritidshemmet?

Antal för Har ert barn stöd i form av elevassistent på fritidshemmet? -

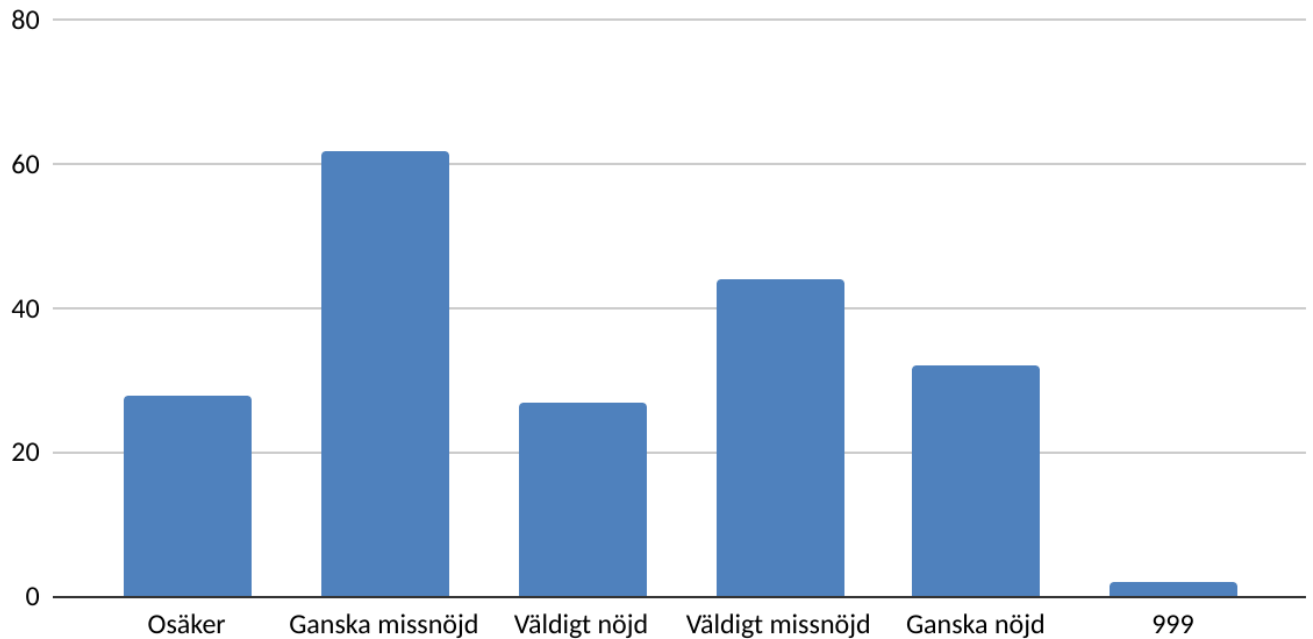
Totalt antal svar 195

Diagram 5 visar om eleven har stöd av en elevassistent på fritidshemmet. 12,8 % av eleverna har stöd av elevassistent en del av fritidstiden, 75,9 % av eleverna har inget stöd av elevassistent under eftermiddagen, 11,3 % har stöd av elevassistent hela omsorgstiden på fritidshemmet.

Fråga 6

På frågan om hur nöjd vårdnadshavarna är med sitt barns stöd på fritidshemmet. Svarade övervägande del av vårdnadshavarna tillika 54,4%, att de är missnöjda med det stöd som deras barn har på fritidshemmet. Dock har 15,4% valt att svara "osäker" eller utelämnat svar. Detta påvisar att en stor del av vårdnadshavarna förmodligen inte vet hur stödet ser ut för deras barn.

Antal för Hur nöjd är du med ditt barns stöd på fritidshemmet? -

Antal för Hur nöjd är du med ditt barns stöd på fritidshemmet? -

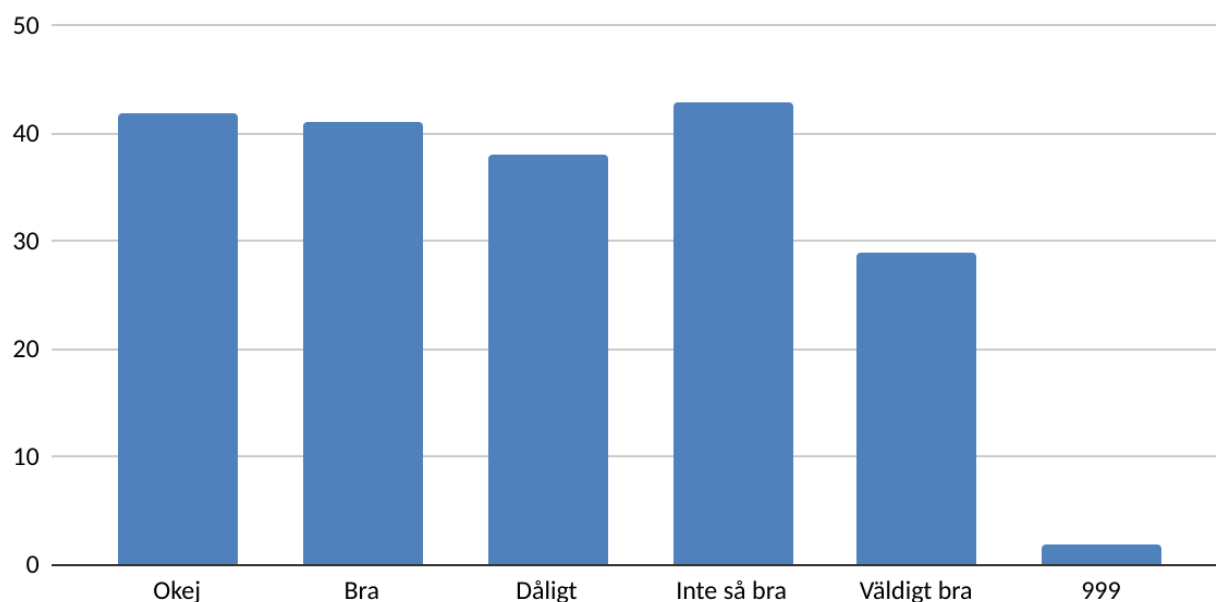
Totalt antal svar 195

Diagram 6 visar om vårdnadshavarna är nöjda med barnets stöd på fritidshemmet eller inte. Svaren blev följande Osäker 14,4 %. Ganska missnöjd 31,8 %. Väldigt nöjd 13,8 %. Väldigt missnöjd 22,6 %. Ganska nöjd 16,4 %. 1,0 % valde att inte besvara frågan.

Fråga 7

När det kommer till barnets trivsel på fritidshemmet skiljer sig inte svaren mycket åt. Det är en något större del som är väldigt missnöjda mot de som trivs väldigt bra. 35,9 % anser att deras barn trivs bra eller väldigt bra på fritidshemmet och 41,6 % uppger ett missnöje.

Antal för Trivs ditt barn på fritidshemmet? -

Antal för Trivs ditt barn på fritidshemmet? -

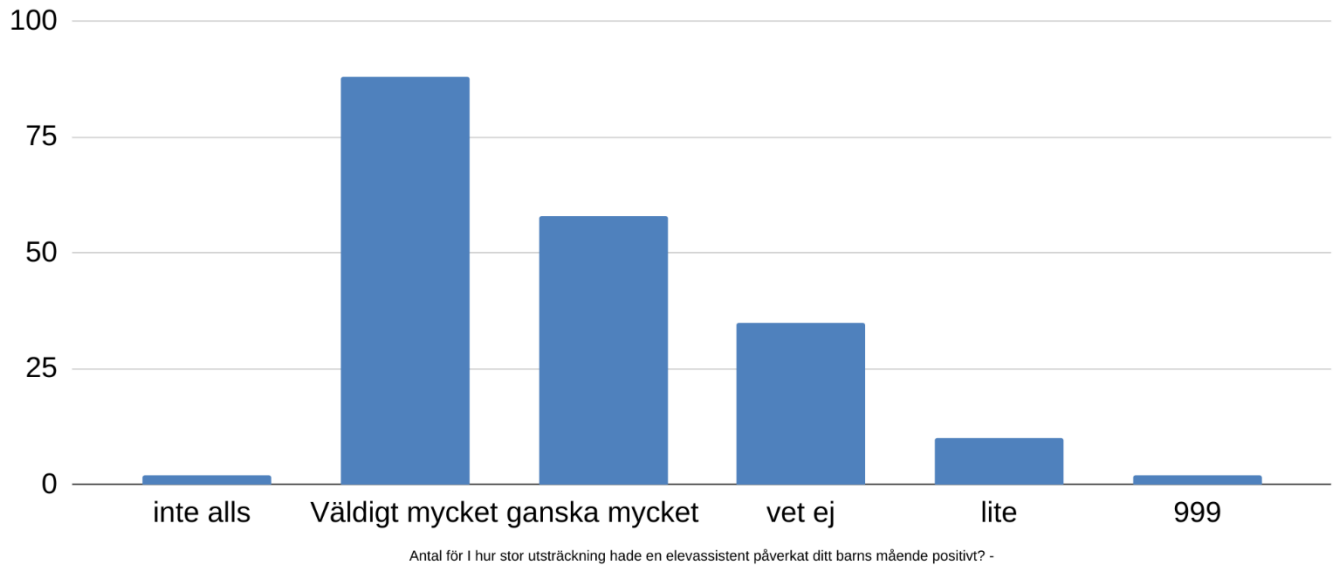
Totalt antal svar 195

Diagram 7 visar hur vårdnadshavarna anser huruvida deras barn trivs på fritidshemmet. 21,5 % trivs okej på fritidshemmet, 21 % trivs bra på fritidshemmet, 19,5 % trivs dåligt på fritidshemmet, 22,1 % trivs inte så bra på fritidshemmet, 14,9 % trivs väldigt bra på fritidshemmet. 1 % har valt att inte svara på frågan.

Fråga 8

Siffrorna visar tydligt att de flesta av vårdnadshavarna anser att en elevassistent hade påverkat deras barns mående positivt. 74,8 % hade önskat mer stöttning åt sina barn på fritidshemmet. En elevassistent hjälper elever med att socialisera och bli en del av gemenskapen på fritidshemmet. När resursen saknas hamnar, i många fall, i ett utanförskap vilket påverkar elevens mående negativt.

Antal för I hur stor utsträckning hade en elevassistent påverkat ditt barns mående positivt? -

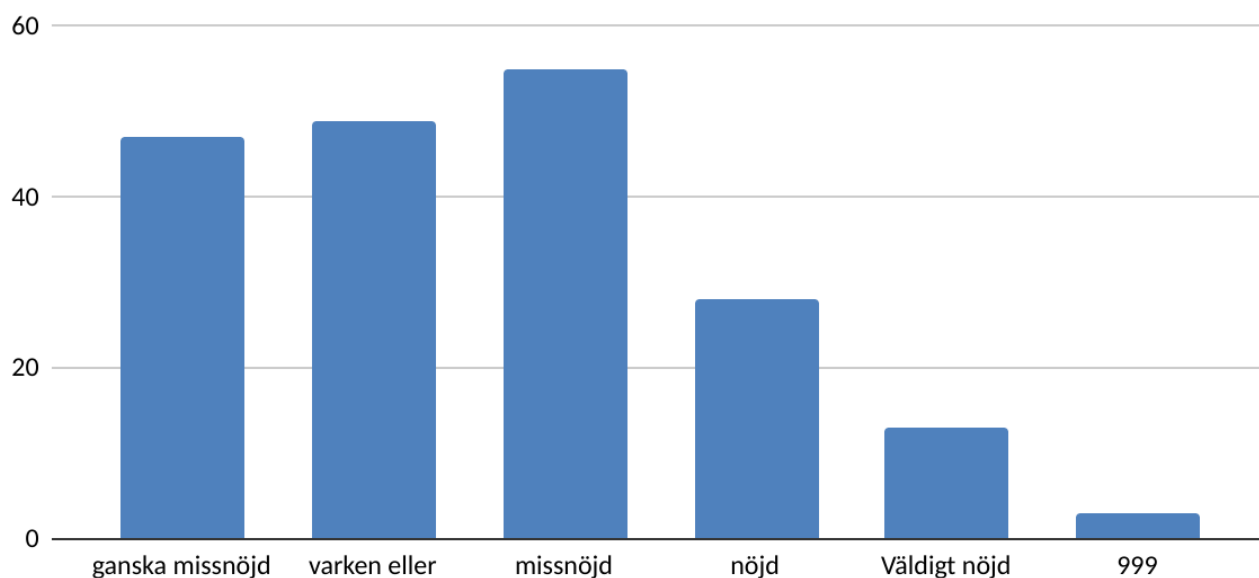
Totalt antal svar 195

1 % anser inte att en elevassistent hade påverkat deras barn, 45,1 % anser att det hade varit mycket positivt med en elevassistent, 29,7 % anser att det hade varit ganska positivt med en elevassistent, 17,9 % vet inte, 5,1 % anser att en elevassistent kunde påverkat deras barn lite, 1 % svarade inte på frågan. 0,02 felmarginal.

Fråga 9

Diagrammet visar att 53,1 % är missnöjda med hur skolan fördelar resurserna. Även här är andelen av “varken eller” relativt stor, vilket kan antas bero på att de inte vet hur stort stöd deras barn har på fritidshemmet. 21,1 % är nöjda med det stöd deras barn har på fritidshemmet.

Antal för Hur nöjd är du som vårdnadshavare över skolans resursfördelning på fritidshemmet? -

Antal för Hur nöjd är du som vårdnadshavare över skolans resursfördelning på fritidshemmet? -

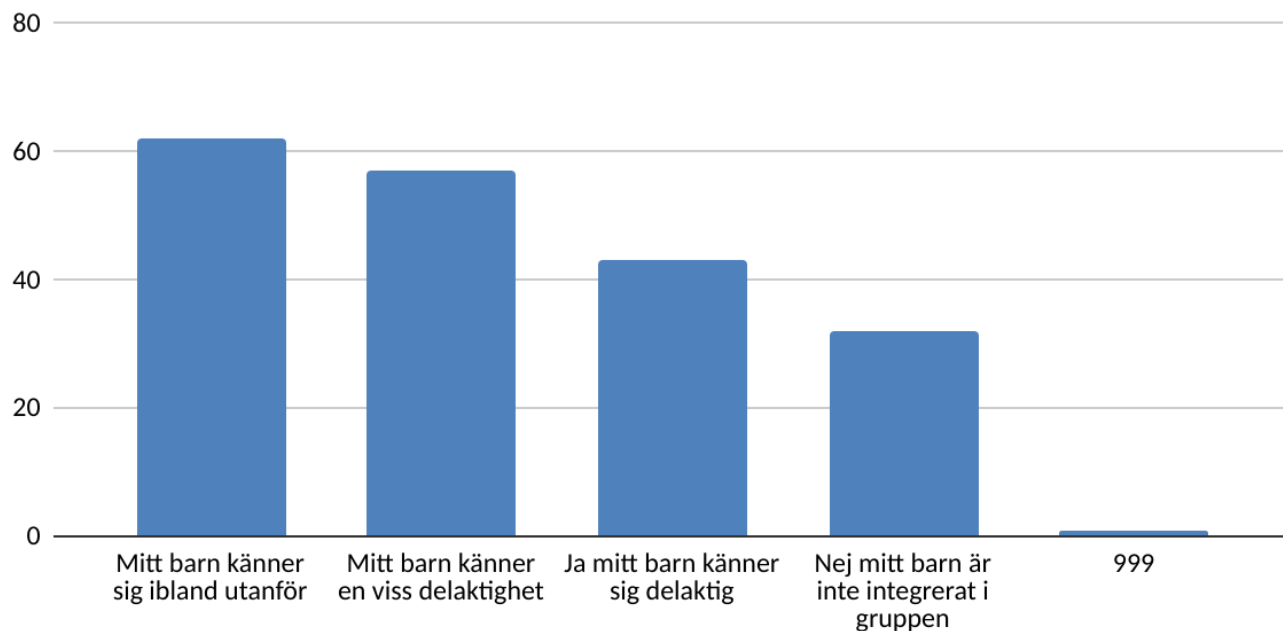
Totalt antal svar 195

Diagram 9 visar om vårdnadshavarna är nöjda med resursfördelningen på fritidshemmen. 24,1 % är ganska missnöjda, 25,1 % är varken nöjda eller missnöjda, 28,2 % är missnöjda, 14,4 % är nöjda, 6,7 % är väldigt nöjda, 1,5 % har inte svarat på frågan.

Fråga 10

Diagrammet visar att 48,2 % inte upplever att deras barn är inkluderade i fritidsverksamheten. Det innebär att nästan hälften av de tillfrågade vårdnadshavarna anser att deras barn inte känner sig inkluderade.

Antal för Upplever ditt barn att det är inkluderat i gruppen? -

Antal för Upplever ditt barn att det är inkluderat i gruppen? -

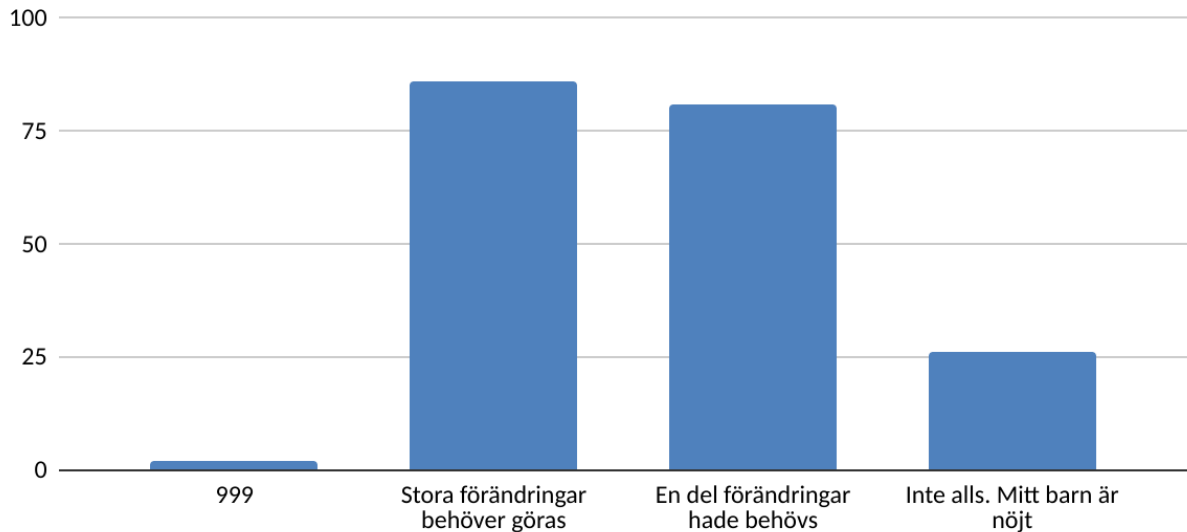
Totalt antal svar 195

Diagram 10 visar om barnen enligt vårdnadshavarna känner sig inkluderade på fritidshemmet. 31,8 % av barnen känner sig utanför ibland, 29,2 % av barnen känner en viss delaktighet, 22,1 % av barnen känner sig delaktiga, 16,4 % av barnen är inte integrerade i gruppen.

Fråga 11

I frågan om det behövs förändringar på fritidshemmet för att öka barnens välmående har 85,4 % av vårdnadshavarna svarat att det behövs en del, eller stora förändringar i verksamheten för att öka deras barns välmående på fritidshemmet. 13,1 % anser att deras barn är nöjda med verksamheten och att inga förändringar behövs i nuläget.

Antal för I hur stor utsträckning hade du som vårdnashavare, velat att det gjordes en förändring för att öka ditt barn välbefinnande på friti...

Antal för I hur stor utsträckning hade du som vårdnashavare, velat att det gjordes en förändring för att öka di...

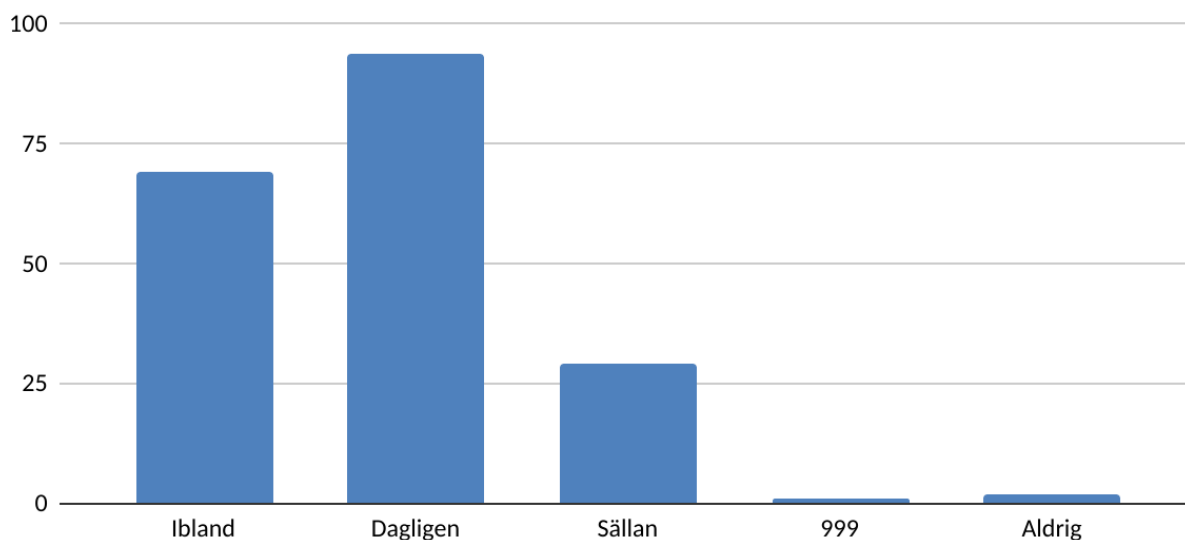
Totalt antal svar 195

Diagram 11 visar om vårdnadshavarna anser att det behövs göras förändringar för deras barn på fritidshemmet. 1 % svarade inte på frågan, 44,1 % av vårdnadshavarna anser att stora förändringar behöver göras, 41,5 % av vårdnadshavarna anser att en del förändringar hade behövts göras, 13,3 % anser att inga förändringar behövs då deras barn är nöjda. Felmarginal 0,01.

Fråga 12

83,6 % upplever att deras barn är i stort sett, mer eller mindre negativt påverkade när de kommer hem från fritidshemmet. Endast 1 % av de som responderat upplever aldrig att deras barn är negativt påverkade när de kommer hem.

Antal för Hur ofta märker du att ditt barn är frustrerat eller på annat sätt negativt påverkad när de kommer hem från fritidshemmet? -

Antal för Hur ofta märker du att ditt barn är frustrerat eller på annat sätt negativt påverkad när de kommer h...

Totalt antal svar 195

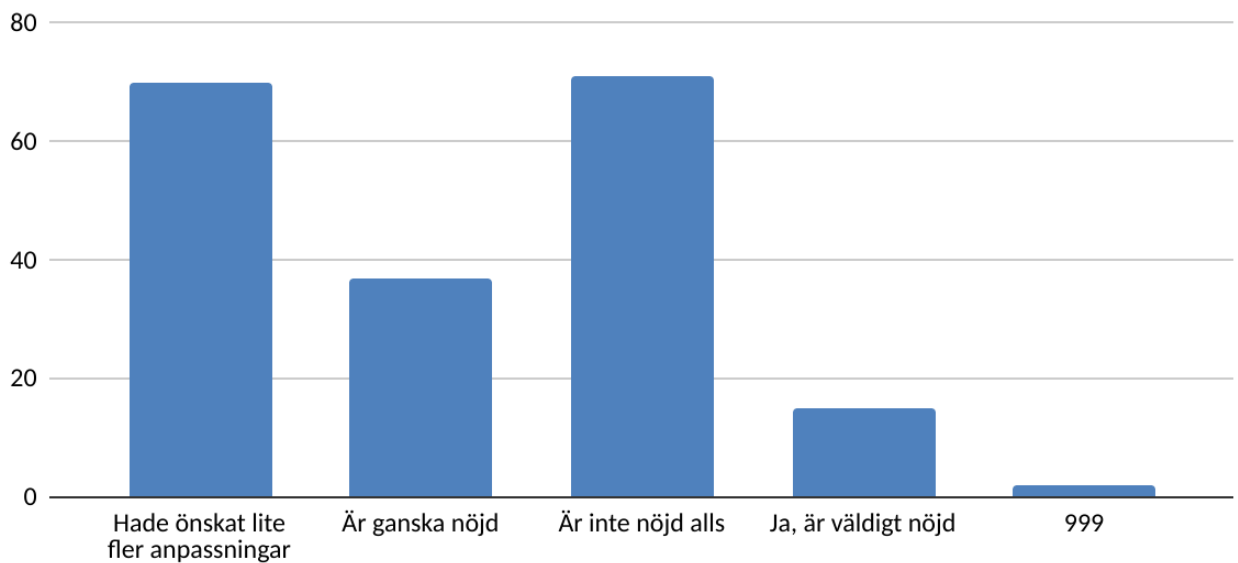
Diagram 12 visar att 35,4 % av vårdnadshavarna upplever ibland att deras barn är negativt påverkade när de kommer hem. 48,2 % upplever dagligen att deras barn är negativt påverkade när de kommer hem. 14,9 % upplever sällan att deras barn är negativt påverkade när de kommer hem. 1 % upplever aldrig att deras barn är negativt påverkade. 0,5 % hade inte svarat på frågan.

Fråga 13

72,3 % hade önskat att deras barn fick fler anpassningar på fritidshemmet, vilket visar att förändringar bör göras i verksamheterna för att öka elevernas välmående och inkludering.

Endast 7,7 % är väldigt nöjda med de anpassningar som görs på fritidshemmet. Detta betyder att det endast är 15 personer som är helt nöjda med hur deras barn har det på eftermiddagarna på fritidshemmet. Siffrorna visar ett stort missnöje bland vårdnadshavarna och förändring bör göras i verksamheterna.

Antal för Upplever du att tillräckligt med anpassningar görs för att ditt barn ska få bästa undervisningen på fritidshemmet? -

Antal för Upplever du att tillräckligt med anpassningar görs för att ditt barn ska få bästa undervisningen på fri...

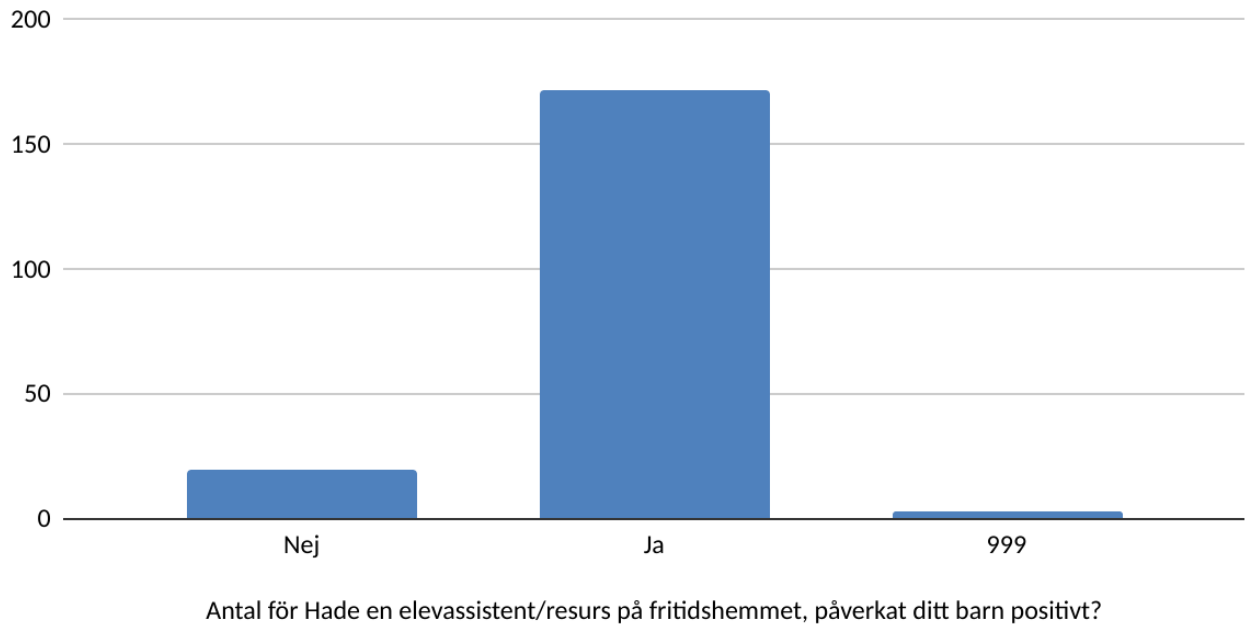
Totalt antal svar 195

Diagram 13 visar om vårdnadshavarna upplever att det görs tillräckligt med anpassningar för deras barn på fritidshemmet. 35,9 % hade önskar lite fler anpassningar. 19 % är ganska nöjda. 36,4 % är inte alls nöjda med anpassningarna (såvida det finns några). 7,7 % är väldigt nöjda med de anpassningar som finns.

Fråga 14

88,2 % av respondenterna anser att deras barn hade behövt en elevassistent på fritidshemmet. Även dessa siffror visar att enligt vårdnadshavarna är behovet stort av en elevassistent som ska stötta och hjälpa deras barn. Endast 20 personer upplever att deras barn klarar sig bra utan en elevassistent.

Antal för Hade en elevassistent/resurs på fritidshemmet, påverkat ditt barn positivt?

Totalt antal svar 195

Diagram 14 visar om vårdnadshavarna anser huruvida en elevassistent hade påverkat deras barn positivt. 10,3 % anser inte att en elevassistent hade påverkat deras barn positivt. 88,2 % anser att en elevassistent hade påverkat deras barn positivt. 1,5 % har inte svarat på frågan.

8.0 DISKUSSION

Inledningsvis i nästa stycke kommer resultatdiskussionen att redovisas och även ett förtydligande utifrån vår valda teori samt eventuella kopplingar till tidigare forskning. Efter det följer en diskussion kring metod och metodval, därefter följer didaktiska konsekvenser som kan uppstå. Utifrån vårt empiriska material kommer vi även lyfta fram de begrepp som är centrala för den sociokulturella traditionen. Dessa är ”den proximala utvecklingszonen”, ”mediering” samt ”fysiska, intellektuella redskap och artefakter”. I den enkätundersökning som vi har genomfört framgår det tydligt att vårdnadshavare till barn med NPF-diagnos ofta upplever att de är utan inflytande när det gäller deras barns situation i skolan och på fritidshemmet. Det finns ett stort missnöje och ett önskemål om förändring för deras barns välmående.

8.1 Resultatdiskussion

I vår analys av det empiriska materialet framgår hur de tillfrågade vårdnadshavarna upplever stödet i skolan och på fritidshemmet. Den mest förekommande NPF-diagnosen är ADHD, med eller utan kombination av annan diagnos. Flertalet av respondenterna bor i Stockholms- och Göteborgsområdet. Utifrån respondenternas svar tydliggörs att 48,7 % av eleverna har något stöd under skoldagen, men endast 24,1 % har stöd på fritidshemmet. Detta innebär att 51 % av eleverna med en NPF-diagnos, blir av med sitt stöd när fritids börjar. Det är mer än hälften av de elever som har stöd under skoldagen som inte får stöttning när fritidsverksamheten börjar. I frågan om vårdnadshavarna anser att en elevassistent hade hjälpt deras barn till ett bättre mående anser 74,8 % att så är fallet. Siffrorna tyder på en stor frustration över hur skolorna fördelar resurserna. Detta förtydligas ytterligare då 54,4 % svarade att de var missnöjda med stödet som deras barn får på fritidshemmet.

Majoriteten av respondenterna upplever ett missnöje när det gäller det stöd och stöttning som deras barn får på fritidshemmet. De upplever att deras barn inte känner sig inkluderade i verksamheten och anser att det hade varit positivt med förändringar. Som nämnts tidigare så är det sociala samspelet mellan individ och kollektiv en viktig del i den sociokulturella teorin (Säljö 2000). Säljö (2000) skriver “Det är genom kommunikation som sociokulturella resurser skapas, men det är också genom kommunikation som de förs vidare” (s. 22). Med detta menar han att kunskaper som har byggts upp förs vidare genom interaktion med andra människor. I samband med vår undersökning framkom att flertalet vårdnadshavare har valt att säga upp sitt barns plats på fritidshemmet då de inte fick det stöd som behövdes och önskades. Barnen mådde psykiskt dåligt av att vistas i fritidsmiljön och vårdnadshavarna fick istället ändra sina arbetstider för att möta upp vid skoldagens slut. För många familjer är detta en ohållbar situation. I dessa fall innebär det att barnet går miste om den kunskap som social interaktion med andra ger. Enligt den proximala utvecklingszonen i sociokulturell teori lär vi bäst genom andra. Den sociala miljön är central för lärande och utveckling, i synnerhet för barn som behöver en stabil och stödjande miljö. Flertalet föräldrar önskade att skolan gjort stora förändringar och även att antalet elevassistenter ökade. Elvstrand, Lago och Lundqvist (2022) kom fram till liknande resultat i sin undersökning. I sin artikel lyfter de att vårdnadshavare anser att befintlig resurs är undermålig och fler insatser behöver göras för att säkerställa alla barns delaktighet. Att 83,6 % av eleverna mår dåligt när de kommer hem från fritidshemmet indikerar på att förändring bör göras. Även siffran på antal som önskar att mer anpassningar görs är hög. 72,3 % har svarat att de önskar att skolan gör fler anpassningar för deras barn. I artikeln av Peter Karlsudd (2020) lyfter han svårigheten som uppstår för fritidspersonalen, när det saknas resurser för att tillgodose alla barns behov. Karlsudd (2020) menar att för att kunna bedriva en fungerande verksamhet, där elever med en NPF-diagnos ska vara inkluderade, så krävs det att anpassningar görs. Likt resultatet av vår undersökning finns ett tydligt behov av att det görs fler

anpassningar och förändringar. Enligt Karlsudds (2020) analysmodell kan dessa anpassningar göras på två sätt: Det smala och det breda. Oavsett val av anpassning så är det behovet som styr vilka förändringar som gynnar eleverna bäst. Även Nilholm och Göransson (2014) beskriver individanpassad inkludering, vilket innebär att elevens svårighet avgör vilka anpassningar som görs för att säkerställa inkludering av alla elever. Det som Wartofsky beskriver som primära och sekundära redskap kan hjälpa eleven att bli mer inkluderad. Vår studie visade att majoriteten av vårdnadshavarna önskar mer stöttning i form av en elevassistent på fritidshemmet. En elevassistent kan erbjuda hjälp med att använda fysiska hjälpmedel (primära) vilket bidrar till att eleven får ny lärdom (sekundära) genom att tolka händelser och intryck. Detta leder i första hand till att eleven approprierar kunskap och förståelse kring händelser men även att möjligheten till integrering ökar. Med hjälp av de tertiära redskapen kan dessa insikter omvandlas till kritiskt tänkande där händelser upplevs mer abstrakt och förståeligt (Säljö 2013).

I frågan om hur många av respondenternas barn som hade stöd under skoldagen blev svaret att 48,7 % hade detta. Siffran på dem som hade stöd på fritidshemmet blev lägre och visade att 24,1 % har någon form av resurs. Detta innebär att 51 % av de elever med en NPF-diagnos, förlorar sitt stöd när fritids börjar. Som beskrevs i inledningen kan framförallt övergången mellan skola och fritids upplevas som stökig och otrygg för de barn som är i behov av struktur. Att vistas på fritidshem innebär även att många val måste göras och verksamheten är mer ostrukturerad. Majoriteten av vårdnadshavarna upplever att deras barn mår dåligt när de kommer hem från fritidshemmet. Nära hälften av respondenterna upplever dagligen att deras barn är negativt påverkade när de kommer hem. Anledningen till detta resultat kan det endast sias kring då respondenterna inte fått möjlighet till att vidareutveckla svaret. En anledning kan vara att eleverna koncentrerat sig så pass mycket under skoltid att all energi är slut när de kommer hem. Det kan även bero på att det inte fått rätt bemötande och förståelse under dagen, att deras frustration kommer fram vid hemgång. En vidare intressant aspekt att begrunda är huruvida den siffran hade blivit lägre om barnet haft en elevassistent som följde med till fritidshemmet, och som hjälpte till med socialiseringen samt att mediera intryck och händelser (Säljö 2000). Ett barn med en NPF-diagnos som inte besitter kunskapen i hur man på bästa sätt socialiserar med andra hamnar lätt i ett utanförskap. Resultatet av att inte få/kunna interagera med andra kan bidra till psykisk ohälsa. Fritidshemmet är en social arena där interaktion med andra är en förutsättning för att fritidstiden ska vara glädjefull och lärorik.

Utav de 195 respondenterna var det endast 20 vårdnadshavare som ansåg att deras barn inte har behov av att ha en elevassistent på fritidshemmet. De övriga 175 anser att deras barn behöver detta för att känna sig inkluderade i verksamheten. Detta innebär att 88,2 % av dessa elever inte uppnår önskad form av undervisning på eftermiddagarna. Enligt den sociokulturella traditionen så lär vi bäst genom och tillsammans med andra. Likt det Vygotskij (Säljö 2020) menar med den proximala utvecklingszonen behöver eleven stöd och stöttning från till exempel en vuxen. Den vuxne kan bistå med rätt redskap och lämpliga artefakter för att eleven ska öka sin inläring och känna sig mer inkluderad. Lindqvist, Östergren och Holmén (2020) har skrivit ett arbete om elevassistentens roll i skolan. De beskriver den mångfacetterade arbetsbeskrivning som en elevassistent har. Enligt deras undersökning så varierar förväntningarna på deras arbetsinsats. Ibland förväntas elevassistenten vara expert på de aktuella diagnoserna. De ska undervisa elever i behov av särskilt stöd, vara en resurs till läraren och även upprätthålla uppmärksamheten hos elever med NPF-diagnos (ibid.). Många av de elevassistenter som arbetar inom skolan besitter ingen utbildning för att arbeta med elever med NPF-diagnos.

En av frågorna var om vårdnadshavarna ansåg att deras barn trivs på fritidshemmet. Svaren skiljde sig inte så mycket åt, utan det var jämnt mellan de som trivdes och de som vantrivdes.

Dock var det 41,6 % som uppgav ett missnöje. Då metoden vi valt är kvantitativ så framgår inte vad deras missnöje beror på. Att inte känna sig inkluderad i socialisationen på fritidshemmet kan vara en bidragande faktor. 77,4 % av de tillfrågade uppgav att deras barn ibland eller ofta, inte känner sig inkluderade i verksamheten på fritidshemmet. Lago och Elvstrand (2019) lyfter i sin artikel problematiken som kan uppstå med ett utanförskap på fritidshemmet. Enligt deras forskning visar resultatet att de fria och elevkontrollerade aktiviteterna kan bidra till ett utanförskap för enskilda elever. I förlängningen skulle detta kunna leda till mobbning, menar de. För vissa elever med en NPF-diagnos är det särskilt svårt att socialisera på ett sätt som bidrar till acceptans i elevgruppen. En elevassistent kan i dessa lägen mediera kunskap om sociala normer till eleven, som på ett mer fördelaktigt sätt kan bli en del av gemenskapen. I en framtida forskning skulle det vara intressant att undersöka om det alltid är en fördel för en elev att ha en elevassistent. Lindqvist et al. (2020) lyfter problematiken som kan uppstå för en del barn som har elevassistent. I de fall där elevassistentens uppgift är att undervisa enskilda elever har det visat sig att det kan försvåra för eleven att i framtiden anpassas till vanlig undervisning, då detta ökar elevens behov av stöd snarare än minskar den. Eleven hamnar i en beroendesituation som innebär att elevassistenten alltid måste vara närvarande för att skolarbetet ska fungera. Deras undersökning visade även att det kan anses olämpligt att delegera över ansvaret på undervisningen till en elevassistent, då det är klassläraren som har det primära ansvaret.

8.2 Metoddiskussion

Vi använde oss av en kvantitativ enkätstudie för att få fram vårdnadshavares åsikter kring stödet deras barn får på fritidshemmet. Fördelen med att använda sig av en kvantitativ analys av enkäten är att siffrorna gör svaren tydliga att analysera. Då problembilden som uppstår på fritidshemmen var påtaglig för oss innan vi genomförde studien valdes en kvantitativ undersökning för att få fram hur stor andel av vårdnadshavarna som upplever ett missnöje. Vi förstod tidigt i vårt arbete att det var problematiskt att nå ut till önskad målgrupp. Detta på grund av den sekretess som råder. För att kringgå sekretessen valde vi till slut att själva bli medlemmar i föräldragrupper på Facebook, som även tillåter att personal inom skola får vara med. Detta genererade i många svar, vilket blev vårt empiriska material.

Fördelen med att använda sig av en kvantitativ metod är att svaren kan sammanställas i ett diagram där resultatet blir tydligt. Undersökningen bidrar till upplysning angående vårt aktuella ämne och vår förhoppning är att detta kan bidra till att förändringar görs. Nackdelen med metoden är att det saknas möjligheter till följdfrågor. Det är därför viktigt att frågorna är formulerade så att önskad information kommer fram. Vi ansåg, innan enkäten skickades ut, att frågorna var formulerade och täckte in de områden vi valt att undersöka. Vid transkriberingen uppmärksammades dock att fler frågor kunde använts, samt att fler öppna svarsalternativ hade varit gynnsamt för empirin. Trots detta är vi nöjda med utfallet och känner att bilden av hur vårdnadshavare upplever stödet deras barn får på fritidshemmet har bekräftats.

8.3 Didaktiska konsekvenser

När det saknas elevassistenter på fritidshemmet medför detta didaktiska konsekvenser, både för verksamheten och den enskilda eleven. Verksamheten blir påverkad då planering av aktiviteter måste anpassas efter befintlig barngrupp. När elever med en NPF-diagnos inte får det stöd hen behöver kan det få negativa konsekvenser. Vår undersökning visar att fritidshemmet inte är prioriterat då det gäller resurs till elever med behov av extra stöd. Detta medför att elever med en NPF-diagnos inte får samma förutsättningar att tillgodose sig lärande på fritidshem. Enligt Skolverket (2022a) ska "Undervisningen i fritidshemmet stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda eleverna en meningsfull fritid" (Skolverket 2022a s. 25). Det är tydligt att problembilden som finns på fritidshem grundar sig i brist på pedagoger och elevassistenter.

Konsekvenserna av detta blir att verksamheten inte uppfyller fritidshemmets uppdrag (ibid.) vilket i sin tur påverkar eleverna negativt. En annan konsekvens att beakta är ökning av psykisk ohälsa hos barnen, som kan leda till att de väljer att säga upp sin plats på fritidshemmet. Tiden på fritidshemmet måste kännas meningsfullt och givande för att öka trygghet och trivsel. De elever som saknar eftermiddagsomsorg går miste om att träna på det sociala samspelet och bli en del av socialisationen. Detta kan generera i konflikter då eleven saknar kunskap i hur man socialiserar med andra. Detta leder till slutsatsen att fler elevassistenter behövs i fritidsverksamheten.

Barnkonventionen (UNICEF Sverige 2018) som blev lag i Sverige 2020 beskriver hur barns rättigheter stärkts. I 2§ står det "Alla barn är lika mycket värda och har samma rättigheter. Ingen får diskrimineras". Utifrån dessa direktiv kan man ifrågasätta ifall alla elever har samma förutsättningar och rättigheter till likvärdig undervisning, när elevassistenten plockas bort när fritids börjar.

8.4 Förslag framtida forskningsområden

Aspekter som vi ser som intressanta att följa upp är om det finns vårdnadshavare som tagit bort sina barn från fritidshemmet på grund av att det inte finns en resurs/elevassistent, eller huruvida vårdnadshavarna anser om resurspersonens utbildning är betydande? I en framtida forskning skulle det också vara intressant att undervisa om det alltid är en fördel för en elev att ha en elevassistent. Även Lindqvist et al. (2020) lyfter problematiken som kan uppstå för en del barn som har elevassistent. I de fall där elevassistentens uppgift är att undersöka enskilda elever har det visat sig att det kan försvåra för eleven att i framtiden anpassas till vanlig undervisning, då detta ökar elevens behov av stöd snarare än minskar den. Eleven hamnar i en beroendesituation som innebär att elevassistenten alltid måste vara närvarande för att skolarbetet ska fungera. Deras undersökning visade även att det kan anses olämpligt att delegera över ansvaret på undervisningen till en elevassistent, då det är klassläraren som har det primära ansvaret.

REFERENSER

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I Ahrne, G & Svensson, P. (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. 2 uppl. Stockholm: Liber AB.
- Antonovsky, A. (1991). *Hälsans mysterium*. Natur & Kultur.
- Bryman, A. (2016). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3. uppl. Stockholm: Liber AB.
- Dahl, M. & Karlsudd, P. (2022). *Att avlasta eller avlastas? Lärare i fritidshems uppfattningar om sin arbetssituation och behovet av lärarassistenter*.
<https://ojs.mau.se/index.php/educare/article/view/691/550>
- Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken*. För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna. 3 uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Elvstrand, H., Lago, L. & Lundqvist, J. (2022). Fritidshemslärares arbete, trivsel, inkluderande arbetssätt och samverkan. I *Forskning i Pædagogers Profession og Uddannelse, 2022, Vol.6(2)*
https://gslghb.primo.exlibrisgroup.com/permalink/46GSLG_BORAS/9ip59g/cdi_doaj_primary_oai_doaj_org_article_4fcb43fdd6844209b379c19f7b0043b4
DOI: 10.7146/fppu.v6i2.134278
- Eliasson, A. (2006,2013). *Kvantitativ metod från början*.Lund: Studentlitteratur.
- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A. & Wängnerud, A. (2017). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Uppl. 5. Stockholm: Wolter Kluwer Sverige AB.
- Heyne, D. & Rollings, S. (2002). *School refusal*. BPS Blackwell.
- Hippinen Ahlgren, A. (2017). Yrkesroll i förändring. I Pihlgren, A. S. (red.) *Fritidshemmet - fritidslärares uppdrag på fritidshemmet och i skolan*. 2. uppl., Lund: Studentlitteratur.
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2019). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur & Kultur.
Inprint. <https://symbolbruket.se/produkter/inprint3> [22-12-02]
- Integritetsskyddsmyndigheten, IMY. Stockholm: Justitiedepartementet [2022-11-04]
<https://www.imy.se/verksamhet/dataskydd/det-har-galler-enligt-gdpr/introduktion-till-gdpr/>
- Jahn, C. Reuterswärd, M. Edfelt, D. & Sjölund, A. (2020). *Autism och ADHD i fritidshemmet*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Jakobsson, A. (2012). *Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling: Lärande som begreppsmässig precisering och koordinering*. Pedagogisk Forskning i Sverige 2012 årg. 17 nr 3–4 s 152–170 ISSN 1401-6788

Jakobsson, I. & Nilsson, I. (2019). *Specialpedagogik och funktionsvariationer*. Att möta barn och unga med funktionsnedsättningar i en utvecklande lärmiljö. Stockholm: Natur & Kultur.

Jensen, M. (2016). *Lärande och lärande teorier*. Lund: Studentlitteratur.

Karlsson, A. (2020). *Specialpedagogik för fritids*. En grundbok. Lund: Studentlitteratur.

Karlsudd, P. & Dahl, M. (2021) ”Att avlasta eller avlastas? Lärare i fritidshems uppfattningar om sin arbetssituation och behovet av lärarassistenter”, *Educare: Sökord fritidshem profession* (3), pp. 1–29.
Doi:10.24834/educare.2022.3.1.
<https://doi.org/10.24834/educare.2022.3.1>

Karlsudd, P. (2020, vol.10) *Looking for Special Education in the Swedish After-School Leisure Program Construction and Testing of an Analysis Model*
Primo: sökord: fritidshem, skola, specialpedagogik
DOI: 10.3390/educsci10120359
https://gslghb.primo.exlibrisgroup.com/permalink/46GSLG_BORAS/9ip59g/cdi_swepub_primary_oai_DiVA_org_lnu_100280

Kihlström, S. (2007). Intervju som redskap. I Dimenäs, J. (red.) *Lära till lärare: Att utveckla läraryrket: Vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Stockholm: Liber.

Lago, L. & Elfstrand, H. (2019 vol 39). *Jag har oftast ingen att leka med*.
Primo: Sökord: Fritidshem and neuro (IDUNN)
<https://www-idunn-no.lib.costello.pub.hb.se/doi/10.18261/issn.1891-5949-2019-02-03>

Lago, L. & Elfstrand, H. (2019). Kamratrelationer i fritidshemmet uppdrag och praktik. I Elvstrand, H., Lago, L. & Simonsson, M. (red.) *Fritidshemmets möjligheter: Att arbeta fritidspedagogiskt*. Lund: Studentlitteratur.

Lindqvist, H., Östergren, R. & Holmén, L. (2020) *Elevassistenter i skolan - En forskningsöversikt*. Pedagogisk forskning i Sverige, Vol. 25 No 2–3.
<https://doi.org/10.15626/pfs25.0203.06>

Nilholm, C. (2012). *Barn och elever i svårigheter: en pedagogisk utmaning*. Lund: Studentlitteratur.

Nilholm, C. & Göransson, K. (2014). *Inkluderande undervisning: Vad kan vi lära oss av forskningen?* Specialpedagogiska skolmyndigheten.
<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1410456/FULLTEXT01.pdf> [2022-11-30]

SFS 2018:218. *Lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning*. Stockholm: Justitiedepartementet.

SFS 2010:800. *Skollagen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet. [2022-09-26]

Skolverket (2017). <https://www.skolverket.se/om-oss/press/pressmeddelanden/pressmeddelanden/2017-07-10-mer-skolpersonal-med-hjalp-av-statligt-bidrag>

- Skolverket (2018). <https://www.skolverket.se/publikationer?id=4021> [22-10-20]
- Skolverket (2022a). *Läroplan för grundskola, förskoleklassen och fritidshemmet*. Stockholm.
- Skolverket (2022b). *Särskilt stöd i grundskolan*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=9621> [22-11-07]
- Skolverket (2022c). *Kommentarer till Skolverkets allmänna råd med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram*. <https://www.skolverket.se/getFile?file=10021> [22-11-07]
- Socialstyrelsen. (2010). *Barn som tänker annorlunda*. Barn med autism, Aspergers syndrom och andra autismspektrumtillstånd.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2010-3-8.pdf> [22-11-28]
- Socialstyrelsen. (2010). *Barn som utmanar*. Barn med ADHD och andra beteendeproblem
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2010-3-6.pdf> [22-11-28]
- Socialstyrelsen. (2022). *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid adhd och autism: Prioriteringsstöd till beslutsfattare och chefer 2022*.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2022-10-8100.pdf> [2022-10-29]
- SOU 2017:39. *Dataskyddsförordningen*. Stockholm: Justitiedepartementet. [2022-11-04]
- Specialpedagogiska Myndigheten. (2022).
<https://www.spsm.se/funktionsnedsattningar/neuropsykiatriska-funktionsnedsattningar-NPF/> [2022-11-22]
- Strandberg, L. (2017). *Vygotskij i praktiken: Bland plugghästar och fuskklappar*. Lund: Studentlitteratur.
- Svenska OCD-förbundet (2022). <https://ocdforbundet.se/2020/10/20/ocd/> [2022-11-22]
- Svenska Unescorådet (2013). *Salamancadeklarationen och Salamanca +10. 2/2006*. Svenska Salamancarådets skriftserie.
<http://www.unesco.se/wp-content/uploads/2013/08/Salamanca-deklarationen1.pdf> [2022-11-10]
- Säljö, R. (2013). *Lärande & kulturella redskap: Om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken: Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Säljö, R. (2020). Den lärande människan - teoretiska traditioner. I Lundgren, P., U. & Säljö, R. & Liberg, C. (red.) *Lärande, Skola, Bildning* (2020) 5 utgåvan: Stockholm, Natur & Kultur.
- Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. & Hultåker, O. (2016). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- UNICEF (2018). *Barnkonventionen*. UNICEF: Stockholm.

UR samtiden (2018). Råd och rön om problematisk skolfrånvaro och hemmasittare.
<https://urplay.se/program/209118-ur-samtiden-rad-och-ron-om-problematisk-skolfranvaro-och-hemmasittare-forskning-och-behandling-for-hemmasittare>

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vygotskij, L. (1934). Instinkterna som ämne, mekanism och medel för uppfostran.
I Lindqvist, G. (red.) *Vygotskij och skolan: Texter ur Lev Vygotskijs Pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet* (1999). Lund: Studentlitteratur.

Wallerstedt, H. (2014). *Att arbeta som elevassistent*. Stockholm: Natur & kultur.

Wallström, AL. (2020). Elevassistent - stor yrkesgrupp med oklar roll. *Läraren*, 16 november.
<https://www.lararen.se/nyheter/elevassistenter/elevassistent---stor-yrkesgrupp-med-oklar-roll>

Williams, P. (2006). *När barn lär av varandra: Samlärande i praktiken*. Stockholm: Liber AB

BILAGOR

Bilaga 1 – Informationsbrev till Facebookgrupper

Hej,

Vi heter Aurore Nilsson och Mona Karlsson och skriver nu vårt examensarbete. Vi läser till grundlärare med inriktning mot fritidshem vid högskolan i Borås. I vårt arbete på fritidshem har vi uppmärksammat hur en elev med en NPF-diagnos vanligtvis är berättigad till en elevassistent/resurs under skoldagen, men tappar detta stöd när fritids börjar. Detta ser vi har en negativ effekt på dessa barn (ofta). Vi gör därför en enkät-studie där vi vill veta hur vårdnadshavare till barn med NPF ställer sig till detta. Enkäten är helt anonym och tar ca 5 minuter att genomföra. För oss är detta ett viktigt ämne, och er åsikt är underrepresenterad i tidigare forskning. Vår undersökning följer de forskningsetiska principerna. Tar tacksamt emot er hjälp / Hälsningar Aurore Nilsson och Mona Karlsson

Länk till vår enkät: XXXX

Bilaga 2 - Enkäten

Hej,

Vi heter Mona Karlsson och Aurore Nilsson och läser sista terminen på utbildningen Grundlärare med inriktning mot fritidshem vid Högskolan i Borås. Som en avslutande del i utbildningen skriver vi nu ett examensarbete om elever med en NPF-diagnos på fritidshemmet. Då vi båda har många års erfarenhet av arbete i fritidshem, har vi uppmärksammat en återkommande situation. Elever som har en assistent/resurs under skoltiden, tappar ofta detta stöd när fritids börjar. Detta kan medföra en mindre positiv upplevelse för eleven på fritidshemmet. Vi har uppmärksammat att det saknas forskning ur ett vårdnadshavarperspektiv. Syftet är därför att tydliggöra hur vårdnadshavare upplever sitt barns tid på fritidshemmet. Studien riktar sig till er vars barn med en NPF-diagnos, går eller har gått på fritidshem.

“All utbildning som sker i skola och fritidshem, ska enligt skollagen (SFS 2010:800 .4§) visa hänsyn till samtliga elevers förutsättningar”

Vi vill med er hjälp lyfta fram vikten av att ett barn med behov av extra stöd, kan behöva det i skolans samtliga verksamheter. Enkäten är kompatibel med dator, surfplatta och mobiltelefon. Den består av 14 frågor och tar cirka fem minuter att genomföra.

Undersökningen utgår från de forskningsetiska principerna, vilket innebär:

- Alla uppgifter i undersökningen kommer behandlas med största varsamhet, så att inga obehöriga kan ta del av dem.
- De uppgifter som framkommit i undersökningen används enbart för den här undersökningens syfte.
- Alla uppgifter kring deltagarna i undersökningen kommer att vara konfidentiella.
- Undersökningen är frivillig och det går när som helst att avbryta deltagandet.

Vi som genomför studien skulle vilja veta att du lämnar vissa uppgifter om dig själv, däribland din kommuntillhörighet som kommer att användas för att kontrollera den geografiska spridningen av studiens insamlade data. Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för behandlingen som sker med stöd av artikel 6.1 (a) i dataskyddsförordningen (samtycke).

När du trycker på knappen *skicka nu* godkänner du att dina svar används i studien. Enkäten stänger den 22 november, så vi tar tacksamt emot dina svar innan dess.

Om du har några frågor om enkäten, vänligen maila oss:

Mona Karlsson XXXX
Aurore Nilsson XXXX

Vi uppskattar ert deltagande!

- 1. Vilken kommun tillhör ni?**
- 2. Vilken typ av neuropsykiatrisk funktionsnedsättning har ert barn?**
- 3. Vilken skolform går ert barn i?**

Kommunal skola

Friskola

4. Under hur stor del av skoldagen har ert barn stöd i form av en elevassistent?

Hela skoldagen
En stor del av skoldagen
En liten del av skoldagen
Inte alls

5. Har ert barn stöd i form av en elevassistent på fritidshemmet?

Hela fritidstiden
En del av fritidstiden
Inte alls

6. Hur nöjd är du med ditt barns stöd på fritidshemmet?

Väldigt nöjd
Ganska nöjd
Osäker
Ganska missnöjd
Väldigt missnöjd

7. Trivs ditt barn på fritidshemmet?

Väldigt bra
Bra
Okej
Inte så bra
Dåligt

8. I hur stor utsträckning hade en elevassistent påverkat ditt barns mående positivt?

Väldigt mycket
Ganska mycket
Vet ej
Lite
Inte alls

9. Hur nöjd är du som vårdnadshavare över skolans resursfördelning på fritidshemmet?

Väldigt nöjd
Nöjd
Varken eller
Ganska missnöjd
Missnöjd

10. Upplever ditt barn att det är inkluderat i gruppen?

Ja mitt barn känner sig delaktig
Mitt barn känner en viss delaktighet
Mitt barn känner sig ibland utanför
Nej mitt barn är inte integrerat i gruppen

11. I hur stor utsträckning hade du som vårdnadshavare velat att det gjordes en förändring för att öka ditt barns välbefinnande på fritidshemmet?

Inte alls. Mitt barn är nöjt
En del förändringar hade behövts
Stora förändringar behöver göras

12. Hur ofta märker du att ditt barn är frustrerat eller på annat sätt negativt påverkat när det kommer hem från fritidshemmet?

Aldrig
Sällan
Ibland
Dagligen

13. Upplever du att tillräckligt med anpassningar görs för att ditt barn ska få den bästa undervisningen på fritidshemmet?

Ja, är väldigt nöjd
Är ganska nöjd
Hade önskat lite fler anpassningar
Är inte nöjd alls

14. Hade en elevassistent/resurs på fritidshemmet, påverkat ditt barn positivt?

Ja
Nej

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se